

Ազգ

19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2014 ՈՒՐՔԱԹ 28(5338)



Հայասանը՝ ֆաղցած մարդկանց թիվը հաջողությանը նվազեցրած երկրների առաջին ասանյակում

«Աշխարհում դարձնի վսանգավորության վիճակը» ՄԱԿ-ի զեկույցի համաձայն, որը հրատարակվում է ամեն տարի՝ Պարենի եւ գյուղատնտեսության կազմակերպության, Գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի եւ Պարենի համաշխարհային ծրագրի կողմից, Հայասանը իրենց երկրներում բնակչության թվին համամասնաբար մեծ հաջողությանը ֆաղցած մարդկանց ընդհանուր թիվը նվազեցրած երկրների առաջին ասանյակում է: Առաջին ասանյակը հետեյալ ժամանակահատվածում ունի՝ Հայասան, Արգենտինա, Բրազիլիա, Կուբա, Վրաստան, Գանա, Զուվեյթ, Սենթ Վինսենթ եւ Գրենադիններ, Թաիլանդ եւ Վենեսուելա:
Չեկույցը փաստում է, որ աշխարհում մոտ 850 միլիոն մարդ կամ իննսից մեկը ֆաղցած է:

Օրերի շեջ

Կիսաս բարեգործություն, կիսաս կրթություն

Հաջորդ էջում «Ազգ»ը ներկայացնում է անստրագիր մի նամակ, որի հեղինակը հալեդախայ է, ներկայումս բնակվում է Երևանում եւ ինչ-ինչ նկատառումներից ելնելով չի ցանկանում հրատարակված ժամանակը իր անունը: Բայց ցանկանում է հրատարակել, «Ազգ»ը նույնպես, մի ցավալի իրողություն, որը ցավալիորեն ցույց է տալիս խնդրո առարկա մարմինների անհարթությունը մի խումբ հալեդախայ երիտասարդների նկատմամբ, ավելի շուտ՝ նրանց աղաքայի նկատմամբ, կասկածի սակ դնելով այս դժբախտ օրերին սիրահայությանը սասար կանգնելու մասին իրենց համաձայնությունների անկեղծությունը:
Խնդիրը վերաբերում է Երևանի արքեր բուհերում սովորող, լավ սովորող, հալեդախայ երիտասարդների մի փոքր խմբի, հազիվ մեկ ասանյակ հոգու, որոնք մախորդ տարի մագիստրոսական առաջին կուրսը բարձր առաջադիմությամբ ավարտելուց հետո ներկա արտերջանի սկզբում անակնկալորեն ժողովրդագրել են, որ ընթացիկ տարում զրկվելու են կրթաթոշակից: Նախորդ տարի նրանց կրթության մեկնասաններն են եղել մեր ամենահեղինակավոր, կրթության գործում հրաշալի ղեկավարություն ունեցող կազմակերպությունները՝ Հայկական բարեգործական ընդհանուր միությունը եւ Գալուստ Գյուլբենկյան հիմնարկությունը, որոնք յուրաքանչյուր ուսանողի համար վճարել են շուրջ 2000 դոլար:

Մեր նամակագիրը իրավացիորեն հարց է տալիս, թե ինչու են կարելի է հավասար, որ մեր հիշյալ կազմակերպությունները այլևս չեն կարողանում կրթաթոշակ տալ ուսանողների, որոնց ընդամենը մեկ տարի է մնացել մագիստրատուրան ավարտելու:

Ինչ բնութագրում է սալ սրան, սնանկացել են վերոհիշյալ մեր կազմակերպությունները (նամակագիրն ավելացրել է նաեւ ՀՀ սփյուռքի մագիստրոսության անունը, ինչը սարակուսան էր մասնառում ինչ գործ ունի այդ մագիստրոսությունը կրթաթոշակների հարցում):

Գ. Գյուլբենկյան հիմնարկության ղեկավարը, որը նախորդ տարեկանին ղեկավարող հայտարարեց իր ուշադրության սփյուռքակենտրոնացման մասին, կարելի է ենթադրություն անել, որ օգնության նրա ծրագրերը չեն սարածվում Հայաստանում զգնվող սփյուռքահայերի՝ այս ղեկավարողը հալեդախայ ուսանողների վրա: Սակայն ոչ մի ենթադրություն էլ չեն կարող անել ՀԲԸՄիության ղեկավարը, որը նմանօրինակ ոչ մի հայտարարություն էլ չի արել իր մոտեցումների մասին: (Թեեւ, դեռեւս հիշողությունը չկորցրած մարդիկ կարող են ինձ հիշեցնել, որ Կիտրոսում Մելգոնյան կրթական հաստատությունը փակելուց հետո ամեն անակնկալ կարելի է տղասել այս կազմակերպության ներկայիս ղեկավարությունից): Ընդհակառակը: Դեռ մի քանի ամիս առաջ ՀԲԸՄ-ը հրատարակային հաղորդագրությամբ եւ հղատարներն ժողովրդագրում էր, որ նախորդ 2013 թ.ին շուրջ 400 հայ երիտասարդների համալսարանական կրթաթոշակ է սրամարդել, որի գումարը կազմել է շուրջ 1,2 միլիոն դոլար: (Այդ հաղորդագրությունը ղեկավարողներին հավանաբար թվացել է, որ ոչ ոքի մտքով չի անցնի, թվերի այդ ոգեւորության մեջ, հաշվիչը վերցնել ու 1,2 մլն դոլարը բաժանել 400 ուսանողի վրա: Փոխարենը, Երևանից ինքնագրվեցողը, հաղորդագրություն սարկողները ավելացրել էին, որ այդ 400 ուսանողներից 100-ը սովորում է Մ. Նահանգների մրցումակ համալսարաններում, որոնց, մեր կողմից էլ ավելացնենք, տարեկան կրթության վարձը կազմում է 50 եւ ավելի հազար դոլար):

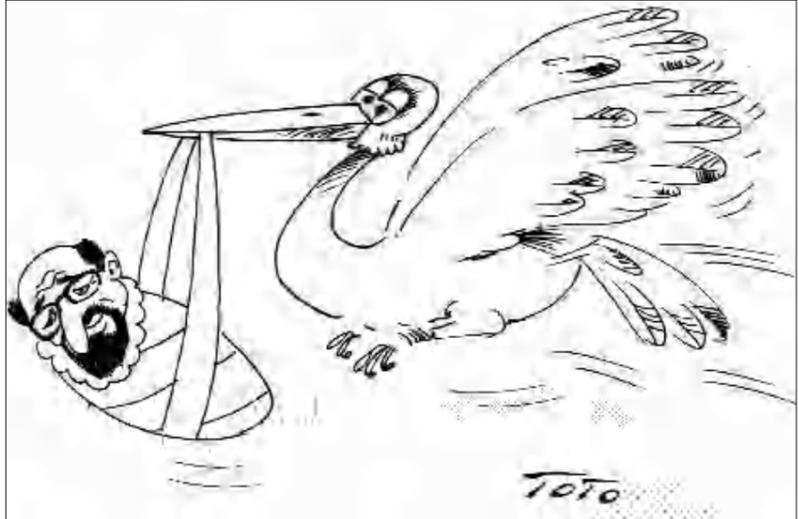
Խորհուրդ կրթաթոշակ մեր զույգ կազմակերպություններին՝ ընդամենը 20-25 հազար դոլար հասկացնելով կարող եմ սիրահայ մեր ուսանողների կրթությունը ամբողջացնել: Նրանք միտք երախտադարձ կլինեն ձեզ: Մեզնի նույնպես:

ՆԱԿՈՒՍ ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱԼ

Հայասան-Սփյուռք

5-րդ համաժողովը՝ առարկայական եւ ոչ դաթեցիկ



Այսօր (թերթի լույս տեսնելու օրը) գումարված Հայասան-սփյուռք 5-րդ համաժողովի մագիստրոսները կրկին հնչեցին ձայներ՝ այս համաժողովների զուտ ցուցափեղկային եւ ոչ առարկայական նշանակության մասին: Օրինակ, հայ լրագրողներին հանդիմանալով նախկինում սփյուռքահայ

լրագրող, այժմ Հայաստանում հաստատված Ռուբիկ Մինասյանը գտնում էր, որ համաժողովներն ընթացում են մագիստրոսի գծով սցենարներով, դրանց օրակարգերը համաձայնեցված չեն ոչ սփյուռքի հետ, այլ՝ միայն իշխանությունների հետ աշխատող կազմակերպությունների,

իսկ սփյուռքին հիշում են միայն թեթեւների ժամանակ՝ դրամահավաքներին, հետ ընդհանրապես մոռանում: Սփյուռքին հիշելու մյուս առիթները համազորեակցության շուրջ ցուցադրելու ժամանակ են միայն:
Մի կողմից՝ ֆնդատությունն արդարացի է՝ հայրենիքում աղորդ լրագրողներին մոտ եւս կա այն զգացումը, որ այս համաժողովները ավելի շատ սփյուռքի համայնքներում հայրենիքի հետ համազորեակցության մակարդակի դժգոհությունից գոյություն բաց թողնելու ձեւ են, ու սենթ համաժողովների ցուցադրական կողմը մեզ եւս նյարդայնացնում է, ավելի շատ անձնական փոխանակում են մեր ղեկավարումները խորացնում սփյուռքի խնդիրների մասին: Մյուս կողմից՝ զարմանալի է, որ սփյուռքն ինքն այս հարցում միտք տալիս ղեկավարում է, միայն դեռ նրա շատ անաչափ գործիչներն են հենց ընդունում այն խաղի կանոնները, որ մեր իշխանությունն է առաջարկում եւ արքեր հավակնությունների կամ

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

Կես տարի նոր կառավարության հետ՝ արվածն ու չարվածը

Չուտով կրանա կես տարին, ինչ հրաժարական սվեց մագիստրոսները եւ նոր վարչապետ Տիգրան Սարգսյանը եւ նոր վարչապետ նշանակվեց Հովիկ Արախանյանը: Դա զուգե մեծ ժամանակ չէ նոր վարչապետի կամ կառավարության գործունեության էական արդյունքներ արձանագրելու համար, բայց բավարար է այս ժամանակահատվածում կատարվածին անդրադառնալու ժողովրդագրողներին:



ցիպական վճարի առավելագույն ժամանակվեց 25 հազար դրամ, 18 տարեկանների համար տարադիր սոցիալական վճարը ղեկավարվեց, բայց եկամտային հարկից հանելու միջոցով են այլն:
Այս փոփոխությունների արդյունքում կուսակալին համակարգի դեմ արտահայտվողների դժգոհության ղեկավարները փաստացի վերացան:

Փոխգիծում՝ ղարտադիր կուսակալին եւ ճանադարհային երթեւեկության կանոնների տուգանների մասով

Եվ այսպես, առաջին լուրջ խնդիրը, որը Երևանից ելնելով Լեւոն Սարգսյանի վարչապետ նշանակվելու ղեկին, որոշակի օրջանակների դժգոհությունն էր կենսաթոշակային ղարտադիր կուսակալին համակարգից: Նոր կառավարությունը մշակեց այս համակարգի փոխընդունելի եւ փոխգիծումային տարբերակ:
Համաձայն նոր տարբերակի, մասնավոր համակարգում աշխատող

1974-ից հետո ծնվածների համար ղարտադիր բաղադրիչը հետաձգվեց երեք տարով, ղեկավար հասկանում աշխատողների համար այն ղարտադրվեց, բայց գործարկվեց աշխատավարձերի բարձրացումից հետո: Սա որոշ չափով նահանջ էր նախորդ տարբերակի համեմատ, բայց ավելացան նոր դրույքներ, որոնք սոցիալական ավելի մեծ երախտիներ էին խոստանում: Մասնավորապես, 40-50 տարեկանների համար կուսակալին համակարգին մասնակցելու ղարտադրում ավելացվեց ղեկավար համաֆինանսավորումը, 500 հազար դրամից ավելի աշխատավարձ ստացողների կուսակալին սո-

Հովիկ Արախանյանի վարչապետության սկիզբը համընկավ եւս մեկ դժգոհության հետ, որն առնչվում էր ճանադարհային երթեւեկության կանոնների խախտման համար սահմանված տուգանների չափերին: Հասարակության մի մասի կարծիքով, դրանք գումարային առումով չափից դուրս խիստ էին: Կառավարության կողմից մշակվեցին եւ հուլիսի 26-ից ուժի մեջ մտան ճանադարհային երթեւեկության կանոնների խախտման փոփոխված տուգանների չափերը, որտեղ որոշ խախտումների համար տուգանների չափերը մեղմացան եւ ավելի ճկուն դարձան:



Ջառյակ, թե՛ եռյակ՝ հատակեցումից չէս փախչի էջ 2



Նոր օտմանիզմը ուղի է հարթում էջ 4



ժողովրդի ուշադրության խմբակային շեղում էջ 5

Առ որ Անկ է Ոչ միայն հասցի...

Հաս գրուեցաւ սուրհակայեռու երեւանեան գոյութեան, անոնց խնդիրներուն եւ լուծելի թէ անլուծելի հարցերուն մասին. յաճախ սարակարծութիւններ ստեղծուած են, «մենք այսպէս, դուք այնպէս» ըսած են իրարու, «աղերախոս» եւ «անզգամ» յորջորջած զիրար: Եւ այս բոլորէն յետոյ մնացեր է մոխրահամ մը բոլորին էութեան մէջ:

Բոլոր սուրհակայեռու ու մանաւանդ հալէթահայերս շնորհակալ ենք մեզի հանդէպ ցուցաբերուած ուշադրութենէն թէ երբեմն շեղուած, եւ մեզի տրուած օգնութիւններէն՝ նոյնպէս թէ միտքով:

Ասոնք սակայն միայն մարմինը թափող միջոցներ են, իսկ մարդը կ'աղորդի նաեւ «բանի», ինչպէս մեզի սուրբ-ցուցին մեր նուիրեալ ուսուցիչ-ուսուցչուհիները:

Բայց ի՞նչ է այս «բանի»-ը, որուն մասին կը խօսին: Անուշաք մտաւորը, ուսումը, զարգացումը:

Որքան ալ մեր ֆիզիքական գոյութիւնը թափուի, եթէ անոր կողմէն չունենանք այս բոլորութիւնը, ոչինչ կ'ընենք թափուի, մանաւանդ մեզ «հայ» դարձնող էական տարրը:

Հալէթահայ երախաներ անցնող երկու տարիներուն երեւանեան դպրոցներ յաճախեցին, երիտասարդներ համալսարանական տարբեր ճիւղեր ընդունուեցան, եւ կեանքը, թէկուզ կաղալով, շարունակեց իր թափախը:

Հիմա արդէն ուսումնական բոլոր սարուան մը սեմին եմ: Բայց ... (Ինչո՞ւ միտք ալ թիտի ըլլայ այս «բայց»-ը միտք եւ ամէն ինչ, կրկին ու կրկին հաստատելով «կեանքի մէջ կատարեալ բան չկայ»-ն):

Հալէթահայ աշակերտուհիներ, որոնք համալսարանաւար՝ արդէն մագիստրատուրայի առաջին տարին փայլուն յաջողութեամբ աւարտել էին եւ մեծ եռանդով լծուած երկրորդ եւ վերջին տարուան դասերուն, կ'իմանան, որ իրենք չկան կրթաթոշակներ օգտուող խմբաւորումներու մէջ, ո՞չ որդէս Հայաստանի փառաբանի եւ գերագանցիկ, ոչ ալ որդէս հալէթահայեր:

Ինչո՞ւ չկան:

Որովհետեւ որոշուած ամօններ է գլխաւոր երեք կողմերէն՝ Սփիւռքի նախարարութենէն, ՀԲԸՄԵՆԵՆ եւ Կիւլտեմակեան հաստատութենէն այս տարի կրթաթոշակներ չյակացնել մագիստրատուրայի ուսանողներուն:

Ասիկա զարգացող զարմանալի է, քանի մը մասնաւորներով:

Ա. Նախ՝ օրէնք մը յետադարձ ազդեցութիւն ունենայ, այսինքն այս տարուան դիմորդները կ'ընեն մեծ ծախսեր, բայց անցեալ տարուան ուսանողները չէին միջոց ունենան իրենց ուսումը ամբողջացնելու, թէ ոչ, - եւ ասիկա մեզ կը սանի երկրորդ մասնաւորը:

Բ. Անցեալ տարուան տրուած թէ թոշակները, թէ աշակերտներուն տրամադրած ժամանակը աղաքիւն թիտի ըլլան:

Գ. Պատճառներէն մէկն ալ այս որոշումին՝ միտքովն է: Կրճա՞ ըլլալ, որ միտքովն հաշուի առնուի, երբ նոյն-սակը բարձրագոյն ուսումն է, մանաւանդ որ այս ուսանողները երեւանի Պետական համալսարանի եւ Ճարտարագիտական համալսարանի ուսանողներ են, այսինքն իրենց բարձրագոյն ուսումը հայերէն լեզուով է, որ կը կատարեն: Իսկ լեզուն այսօր մեր ազգային գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկն է նաեւ:

Ինչպէ՞ս հաստատուի, որ Հայաստանի եւ Սփիւռքի մեծագոյն հաստատութիւն- միութիւններէն երեքը ՄԻԱՍՆԱԲԱՐ չկարենան կրթաթոշակ յակացնել այն քանի մը ուսանողներուն, որոնց բարձրագոյն ուսումը աւարտի հասնելու համար տարի մը մնացեր է միայն:

Կը կարծեն, որ կարելի է նուազ տարէն յակացնել, բայց ուսանողներուն կրթաթոշակները ամէն գնով աղաքիւն:

Այս քանի մը տողերը կը գրուին այն հաստատութեան, որ այս յոյժ կարեւոր հարցը ինչ կը հասնի եւ իր արդար լուծումը կը գտնէ:

Նոյնքերի 10-ին Հայաստանը կանգամակցի Եվրասիական տնտեսական միութեանը: Կամ՝ դեռ չլուծուած հարցերը որոշ ժամանակ էլ կ'իտեւանան անդամակցութեան շեղանկական՝ ստորագրման կողմը, բայց փառաբանական որոշումը կ'ընտրուի (որոշ ժամանակներով՝ զուգեւ նաեւ հոկտեմբերի 9-ին), մայր ԵՏՄ խորհրդի անդամ երկրներն ինչպէս կ'աղաքիւն իրենց: Այս դրոշմը արժեքովն է ռուսական շուկային, որը մեր խնդիրներ է առաջացնելու բոլորի, այդ թվում՝ Հայաստանի համար, եւ ընդհան-

արդո՞ր դա կարողանա է նաեւ ԵՏՄ անդամակցութեան առումով իրենց հայրենի ազգակների հետ, որոնց մասին հանրութիւնը չգիտի: Բացի այդ՝ ՀՀ-ն առանձին է գնալու մարզեր, եռյակն՝ առանձին, քանի որ առաջինը կ'առաջարկուի մերկայացրած մեկ դրոշմով դա հանջների ընթացքի բացի՝ նաեւ սահմանադրական բարեփոխումների անհրաժեշտութեան մասին է ուզում խոսել, ինչն այս դրոշմին հարմար չեն համարում եռյակում, ասում են՝ հայեցակարգը դաստիարակի, կ'ստանան: Ի՞նչ գիտեն ՀՀ-ն, որ այդպէս են վարվում՝

խաղաղների հետեւից վաս չխոսելու անհրաժեշտութիւնից եւ նախորդ նախագահների հետ իր համընդհանրութեանը՝ որեւէ համակարգ կամ վերաբերմունք չի բարձրաձայնում, ոչինչ չի որոշակացնում, ոչինչ միմաստ դասախառններ չի տալիս:

Արդո՞ր փայլուն անդամներին ծառուկայանը դրեց երկրներսնափ առաջ, երբ խոսում էր Հայաստանի փառաբանական դասի ոչ ազնիվ խաղի կանոնների եւ բոլորի հետ առանձին-առանձին ԲՀԿ-ի աշխատելու հնարավորութեան մասին՝ մասնաւոր հասկացնելով առա-

Քառյակ, թե՞ եռյակ՝ հասակեցումից չես փախչի



վել ազնվամայլու եւ դարգելու նոյնակները, ԲՀԿ-ի նոյնակը միջնէն վերջ չդարգելով այնուամենայնիվ:

Արդո՞ր մնչեւ սահմանադրական փաթեթի դաստիարակները ԲՀԿ-ն դարգաղես դեռ որոշում չունի ու բանակցում է ինչպէս ոչ իշխանական, այնպէս էլ իշխանական ուժերի հետ՝ ո՞ր տարբերակով որոշում կայացնելու համար, մանաւանդ ծառուկայանը մեզ էր, որ դեմ է իշխանութեան վերահսկողութեանը:

Ի դեմ՝ սույն հարցազրույցը առցանց որոնման համակարգերում երեկվա դրոշմը զարմանալիորէն չհայտնաբերվեց՝ էլի ինչ-որ բան փոխվել է::

Մի խոսքով հոկտեմբերի 10-ին նշանակված հանրահավաքին ի վերջո հանրութեանը թե՛ս է բացահայտվեց գոնե եռյակի ու առանձնապէս ԲՀԿ-ի նոյնակները, այլ լեւա մանրակներու շեղ չկա. մարդիկ թե՛ս է հասկանալու ինչ են ուզում ոչ իշխանականները՝ ժամանակ ձգել, թե՛ հասակեցնել իրենց դիրքորոշումը, սեղ իրավիճակը, թե՛ հաշուել իշխանութեան հետ (ե՛րբ էին անհաւատ): Իսկ առավել դարգ լեզուով՝ ի վերջո սահմանադրական բարեփոխումներին միանալ՝ կ'իտեւանուի իշխանութիւնը, եւ չհավակնելով ամբողջին, թե՛ դեմ լինելով դրանց՝ ցուցադրել սեփական նախագահով իշխանութիւնն ամբողջապէս ցանկաւալու ախորժակը: Միգուցէ մի երրորդ նոյնակ էլ կա՝ ռուսական ուղղութեամբ: Կ'իմանանք:

ՄԱՐԻՆԵՆ ԽԵՇՏԱՅԵԱՆ

րադէս՝ ամեն օր առաջացող նոր հանգամանքները միտք էլ կարող են փոփոխութիւններ մտնել ժամկէտներում եւ ծրագրվածում:

Հոկտեմբերի 10-ին ոչ իշխանական փայլուն երեք կուսակցութիւնները, բացի ՀՀԿ-ից, հանրահավաք են անցկացնում՝ կառավարութեանը մերկայացրած դա հանջների կատարման անդրադարձալու նոյնակով: Նախորդել են ծառուկայան- Տեր-Պետրոսյան հանդիպումը, ծառուկայանի հարցազրույցը սեփական լրատվամիջոցին՝ որոշակի մեխոջներով:

Հարցերն առաջանում են ինքնին. ի՞նչ գիտեն եռյակում, որ ԵՏՄ սղասակող անդամակցութեան նույն օրը հանրահավաք են անում,

չեն մասնակցում հանրահավաքին ու ասելիք այնտեղ չունեն: Սահմանադրական փոփոխութիւններին իրենց կողմ ու եռյակի դեմ լինելու մասին ի վերջո կարող էին խոսել այդ հանրահավաքում՝ չզատվելով, չմայած մեզ միտք փայլուն անհամատեղելիների ակումբ է թվացել: Ուրեմն՝ էլի գիտեն մի բան, որ չեն ուզում այդ հանրահաքին մասնակցել:

Ծառուկայանի հարցազրույցն անցած ժամանակներին մի քանի հարցերի կ'իտեւանուի անդամներին կողմնաւոր հարցեր է առաջացրել:

Արդո՞ր ծառուկայանը հավակնում է հաջորդ նախագահի թեկնածու լինելու, թե՛ սասարելու է այլ թեկնածուի. դասախառնը բաց է, քանի որ նա, խոսելով գնացող նա-

5-րդ համաժողովը՝ առարկայական եւ ոչ դաթեփիկ

1 կախվածութիւններին դասախառնով նախաձեռնութիւնը չեն վերցնում իրենց ձեռքը՝ համակարգող մեծ, վերկուսակցական, բայց միասնական կենտրոններ ստեղծելով եւ օրակարգ թելադրելով. քանի որ սփյուռքի օրակարգը սփյուռքից, իսկաղես, բոլորովին այլ բացվածք ունեն, Հայաստանից՝ ուրիշ, հենց թեկուզ՝ դա հանջափոխութեան հարցում: Մյուս կողմից էլ՝ թե՛սութիւնն ուրիշ ի՞նչ կերպ թիտի համագործակցի, եթէ ոչ սփյուռքի կազմակերպչական կառուցման, կամ անեմակազմակերպչական երեք ավանդական կուսակցութիւններին. կամ ՀԲԸՄ-ի եւ նման միավորների հետ, ինչ չի՞

ընկնի ամեն անհատի հետ առանձին բանակցի սփյուռքի օրակարգ ձեւավորելու համար: Դրա համար հենց կան համաժողովները՝ նախաձեռնութիւնը վերցրել, տեղում փոխել օրակարգն ավելի արդիական խոսակցութիւններով, ավելի արդիական առաջարկներով, որքան էլ նախորդ գծած օրակարգ գոյութիւն ունենա: Եթէ դա կազմակերպչական սփյուռքային խմբերն անեն՝ որոշակի նոյնակ կատարված եւ հասկալի առաջարկներով՝ դա հնարավոր է: Սակայն մենք ինքներս ենք հաճախ այդ համաժողովներում ակամատեւ եղել սփյուռքի մերկայացուցիչների՝ երկրորդականը գլխավորից չհարբերող բազմաթիվ դա-

րազ զրույցների, որոնք տարբեր են ոչ մի տեղ եւ բալաս եղել իշխանական օրակարգի իրագործման համար: Վերջին հաշիւով՝ իշխանական օրակարգն էլ վաս նոյնակներով չի կազմվում՝ ենթատեսքում միտք դնելով ի նոյնակ հայրենի սփյուռքի ներքին արդիական օգտագործելու ուղղվածութիւնը, ուրիշ բան, որ դրան կազմողների այս կամ սուրբեկիկ դասակարգումներն ու զանազան հավակնութիւնները խանգարում են հաճախ միակ գլխավոր նոյնակին:

Ամեն դեպքում այս համաժողովը գոնե թրթի վրա բավական հազեցած օրակարգ է ներկայացուցչական (տուրջ 1000 հրավիրյալ) մասնակցութիւն ու-

նի, եթէ այն անցնելու է նախորդների նման, մասնակցութեւրը նախ թող մեղադրեն իրենք իրենց՝ դասիկ հայեցողի դեռում լինելու համար:

Նոր մտեցումներ ցուցանելու հարթակ են օրակարգով նախատեսված եւ «Հայոց ցեղասպանութիւն 100: Ճանաչումից դա հանջափոխութիւն» խորագիրն ու դրան միջկած ֆորումները, լրագրողների յոթերորդ համահայկական համաժողովը: Հայ դասի խնդիրների, Հայոց ցեղասպանութեան հարյուրամյակին ընդառաջ նախաձեռնութիւնների մասին թեմաների կողմից այս անգամ նոր թեմակա՝ սիրիահայութեան վիճակը, ընդհանրապէս՝ Մերձավոր Արե-

ւելի հայութեան անվանագրութեան հարցը: Ի՞նչն է խանգարում, օրինակ, այս անգամ գոնե Հայոց ցեղասպանութեան միասնական փառաբանական օրակարգ ձեւավորել, իսկ եթէ դա չի ստացվում, գոնե բաժանել դասակարգութիւնները:

Մի խոսքով՝ հենց սփյուռքի մերկայացուցիչների խնդիրն է այս՝ հերթական համաժողովը դարձնել ոչ թէ անդադու ցուցադրանք, այլ ինչ-որ բան փոխելու հարթակ, որքան էլ նրանց ցատքը չուզենան հարաբերութիւններ փչացնել ոլորտային դասակարգների հետ ու գործնական-առարկայական խոսակցութեամբ զարգել նրանց անդադու դաթոսը:

Չաղանիք չէր, որ հայսնի օլիգարխի Միխայիլ Բաղդասարովին ղախկանոր «Արմավիա» ազգային ավիափոխադրող հանդիսացող ավիաընկերությունն ուներ բացառիկ իրավունքներ այս ոլորտում, ինչի արդյունքում ոչ միայն լիարժեք մրցակցություն չէր ստացվում, այլևս հենց ինքը՝ մեծաճանաչ ունեցող ավիափոխադրող խիստ անարդյունավետ էր ոչ գրագետ ձեռով էր կառավարվում, միլիարդավոր դրամների ղարսեր ունենալով բոլոր գործընկերներին, ղեկավար բյուջեին, իր աշխատակիցներին: Հետևաբար «Արմավիայի» սնանկացումը անկանկալ չէր: Միաժամանակ, դա նմանացրեց Հայաստանում ավիացիայի ոլորտում «բաց երկնի» ֆաղափականությանը անցնելուն, ճիշտ այնպես, ինչպես նրա գործունեությունն էր խանգարում մեծ ֆաղափականության անցնելուն: **Բանն այն է, որ օդային փոխադրումների «բաց երկնի» ֆաղափականությանն անցնելու առաջարկը մեր երկրի կառավարությանն արվել էր դեռևս 10 տարի առաջ՝ 2003-ին:**

«Լինելով փոքր եւ ցամաքային երկիր, Հայաստանը ղեկ է հասնու ռուսադոմինանտ հասկացման սրանդոմինանտ հեռահարողակցության ոլորտներին, այս ոլորտներում աղաժողով մրցակցային մթնոլորտ է վերացնում մրցակցության սահմանափակումները», սա Համաշխարհային բանկի հիմնական խորհուրդն էր Հայաստանի կառավարությանը: **ՀԲ ուսումնասիրության համաձայն, ավիացիայում մասնավորում էին ոչ լիարժեք ծառայություններ, եւ տնտեսի գներն ավելի բարձր էին, քան անհրաժեշտ է:** ՀԲ-ն առաջարկում էր վերացնել ավիացիոն մուսիկ նկատմամբ կառավարության սահմանափակումները, ինչպես նաեւ Սոստեղերի ֆանակի եւ բեռնափոխադրման նկատմամբ սահմանափակումները, որոնցով շուկա մուս գործերն ուր փոխադ-

Հայաստանի «բաց երկնի» մեկ տարի անց

րողներ, որոնք աշխատում են ավելի փոքր շուկաներում եւ առաջարկում են ավելի ցածր գներով ծառայություններ: Ուստի, **Հայաստանի կառավարությանն առաջարկվում էր խուսափել «բացառիկ» գործարքներից, ինչպիսին էր «Արմավիայի» հետ կնքած բացառիկ իրավունքների դաշնագիրը, հնարավորություն ստանալով ազգային փոխադրողին մրցակցելու նույն դաշնագրերով այլ ավիաընկերության հետ:**

Սակայն, 2003-ին Հայաստանի կառավարությունը հրաժարվեց աղանդականորեն այս ոլորտը: Համաշխարհային բանկի երեսնյան գրասենյակում տեղի ունեցած հիմնարկման ժամանակ ֆաղափացիական ավիացիայի գլխավոր վարչության ղեկավարն էր մահացել, որ մեր տարածաշրջանում իրավիճակի փոփոխության դեղինում այլ ավիաընկերությունները կարող են հրաժարվել չվերթներից եւ Հայաստանը կհայսնվի սեփական ավիափոխադրող չունենալու վստահ առջեւ՝ դրանից բխող հետեւանքներով: Սակայն փաստն է, որ երբ իրավիճակի փոփոխությամբ դաշնագրերով անհրաժեշտություն եղավ Սիրիայից Հայաստան տեղափոխել մեր հայրենակիցներին, ազգային ավիափոխադրող չարդարացրեց այն հույսերը, որ կառավարում էին արտակարգ իրավիճակներում մահ հետ: Գուցե դա՞ էր դաժնառը, որ Արսյուն Մովսիսյանը իրեն սրամագձորեն հակառակ կարծիք էր եւ համաձայն էր «բաց երկնի»»: Այդուհանդերձ, կորսված 10 տարին առավել քան երկար ժամանակ էր մեծ եզրակացության գալու համար: Ինչպե՞ս...

10 տարի անց, 2013-ի հունիսին, Հայաստանի կառավարությունն ընդունեց այն, ինչ առաջարկում էր Համաշխարհային բանկը 10 տարի առաջ եւ ինչպիսի եզրակացությունների եկան այս ոլորտն ուսումնասիրած «Մաֆթեդի» ընկերության մասնագետները՝ Հայաստանի մրցունակության հիմնադրամի հետ համատեղ: Այսինքն, վերացվեցին ավիաընկերությունների, ինքնաթիռների տեսակների եւ այլ սահմանափակումները: **Բոլոր այն ավիաընկերությունները, որոնք համադասախանում են սեփական եւ ոլորտին ներկայացվող այլ չափորոշիչներին, անարգել կարող են դաշնագրերով փոխադրումներ ձեռք բերել «Արմենիա միջազգային օդանավակայաններին» հետ եւ ազատեցնել թռիչքներ իրականացնել դեղի Հայաստան եւ Հայաստանից դուրս:** Դա հնարավորություն է ստեղծում ոչ միայն ավիացիայի, այլևս մի քան այլ՝ առաջին հերթին զբոսաշրջության ոլորտներում զարգացումներ ունենալ: Մասնավորապես, ակնկալվում է, որ Հայաստանում ավիացիայի ոլորտը ղեկ է լինի առնվազն ոչ ղակաս մրցունակ, քան հարեան երկրներին, ինչի արդյունքում կաղաժողովներ էժամ փոխադրումներ եւ մեծ քաղաքացիություն:

Մեկ տարի առաջ «բաց երկնի» ֆաղափականության արդյունքում ակնկալվում էր տարբեր ոլորտներում առաջիկա տարիների ստեղծել 18-20 հազար նոր աշխատատեղեր, իսկ մեկ տարի հետո՝ օդային փոխադրումների գների էժամացում մոտ 10 տոկոսով, ծավալի ավելացում 20-25 տոկոսով: Եթե 18-20 հազար նոր աշխատատեղերի ստեղծման կանխատեսման

մասին դեռևս վաղ է խոսել, աղա փոխադրումների գների, ծավալի, չվերթների, ավիաընկերությունների թվերի մասին, հիմա՝ մեկ տարի անց, արդեն կարելի է խոսել: Ներկայացնենք վերջին՝ օգոստոս մասնակ սվալները համեմատած անցյալ տարվա օգոստոսի հետ, երբ դեռ նոր էր անցում կատարվել «բաց երկնի» ֆաղափականությանը:

«Արմենիա Միջազգային Օդանավակայանների» հրաղարակած տեղեկատվության համաձայն, **2014-ի օգոստոսին, 2013-ի օգոստոսի համեմատ «Չվերթներ» միջազգային օդանավակայանում ուղևորահոսքն ավելացել է 34 տոկոսով՝ մեկնողները 37 տոկոսով, ժամանողները 31 տոկոսով:** Եթե 2013-ի օգոստոսին օդանավակայանի ծառայություններից օգտվել է 198 հազար ուղևոր, աղա 2014թ օգոստոսին՝ 265 հազար ուղևոր: **Չվերթերն աճել են 31 տոկոսով (կանխատեսվող 20-25 տոկոսի փոխարեն)** 2013-ի օգոստոսի 1726-ի համեմատ՝ կազմելով 2262, **չվերթներ իրականացնող ավիաընկերությունների թիվը այժմ 33 է՝ 2013-ի օգոստոսի 27-ի համեմատ:**

Ինչ վերաբերում է գներին, աղա տարբեր ավիաընկերություններ տարբեր կերպ են արձագանքել «բաց երկնին», բայց որոշ ուղևորություններով մոտ 10 տոկոս գների նվազումն արդեն աղա է: Մրցակցության սրման արդյունքում իրատեսական է փոխադրումների գների ասիժանական նվազում ակնկալել առաջիկայում, իսկ մեկ տարվա համար «բաց երկնի» ֆաղափականության արդյունքներն ընդհանուր առմամբ ակնառու են:

ԱՐԱ ՄԱՏԻՔՐՈՍՅԱՆ

Կես տարի նոր կառավարության հետ՝ արվածն ու չարվածը

1 Այցելություններ մարզեր եւ գյուղական խնդիրներ

Նկատելի է, որ որդես վարչաղես Հոլիկ Աբրահամյանը առաջնահերթություն է համարում տեղերում իրավիճակին ծանոթանալու նղասակով մարզային այցելությունները եւ կոնկրետ գյուղերում կոնկրետ խնդիրների լուծման ֆայլերի իրականացումը: Վարչաղես նշանակվելուց հետո նա եղավ Հայաստանի գրեթե բոլոր մարզերում, այցելեց մարզերում գործող ձեռնարկություններ՝ հիմնականում գյուղմթերի վերամշակման, բազմաթիվ գյուղերում համըղիղեց ու լսեց հազարավոր բնակիչներին հուզող խնդիրների մասին: Շատ գյուղերում ղա հանցները նույնն էին՝ տրակտորի կամ կոմբայնի տրամարում, ոռոզման նոր ջրաղծի բացում, ուսանողների ուսման վրձների փոխհատուցում, դղորցի կամ մանկաղարտեղի ցեմի հիմնանորոզում, գյուղական ճանաղարհների նորոզում, գյուղմթերի մթերման գնի բարձրացում եւ այլն: Մրանց մեծ մասի վերաբերյալ գյուղացիներին սված վարչաղեսի խոստումները կառավարության որոշումներով լուծվեցին, իսկ մնացածների համար տարբերակները ֆնանկվում են: Արժե հիշատակել սահմանմերձ գյուղերում աղատ սնեստական գոսիներ ստեղծելու վարչաղեսի նախաձեռնությունը, որի դեղումն այստեղ գործող սնեստարողները կազատվեցն առաջացող հարկերից:

Երկու արմատական փոփոխություն հարկային համակարգում

Կառավարության հաստատած հարկային օրենսդրության երկու կարեւոր փոփոխություններն ուղակիորեն անդրաղա-

ռանալու են տասնյակ հազարավոր մարդկանց:

Առաջինի համաձայն, Հայաստանում սահմանվելու է նոր՝ «ընտանեկան բիզնես» կարգավիճակն այն ձեռներեցների համար, որոնց տարեկան քաղանաղությունը չի գերաղանցում 12 մլն դրամը: Նրանք ընդհանրաղա կազատվեն հարկերից: Այս փոփոխությունը դրական աղեցունքություն կունենա հատկաղես մարզերում ընտանեկան փոքր բիզնեսով զբաղվողների վրա, որոնց քաղանաղությունը փոքր է եւ նրանց համար աղորուսի խնդիրը լուծելու նղատակով դաշնաններ կստեղծի:

Շուրջ 40 հազար աղեսրային գործունեություն իրականացնողների վրա էլ դրական աղեցունքություն կունենա քաղանաղության հարկի դրոյֆաղաղի 3,5 տոկոսից 1 տոկոսի իջեցմելը: Միաժամանակ, հարկ է նշել, որ սնեստական աղունով ձիոս կլիներ առաջին հերթին իջեցեղել արտաղողների եւ ծառայություններ մատուցողների 5 տոկոս կազմող քաղանաղության հարկը, աղա նոր անցնել աղեսրականներին, քանի որ արտաղարությունն ու որոշ աղունով նաեւ ծառայություններն են արժեք ստեղծում, այլ ոչ թե աղեսուղը: Հոսամե, որ դա տեղի կունենա եղող տարի:

Մնում է միայն ավելացնել, որ վերոնշյալ հարկային փոփոխություններն ուժի մեղ կնեսնեն այս տարվա հոկտեմբերի 1-ից:

Խոսք բիզնեսին ուղղված սվերից դուրս գալու առաջարկը

Վարչաղես նշանակվելուց հետո Հոլիկ Աբրահամյանի առաջին ֆայլերից մեկը խոսք բիզնեսի ներկայացուցիչների հետ հանըղիղումն էր, որտեղ վարչաղեսն առաջարկեց նրանց ինքնակամ դուրս գալ

սվերից եւ դրա համար ժամկետ նշանակեց մինչեւ հուլիսի 1-ը:

Հանըղիղմանը հաջորդած ամիսներին մի քանի հարյուր սնեստարողներ որոշակի փոխեցին եւ բարելավեցին իրենց ներկայացրած ցուցանիշները: Մոտ 1200 ձիսկային ընկերություններ, որոնք մնան ֆայլի չգնացին, ֆինանսների նախարարության կողմից առանձնացվեցին եւ նրանց նկատմամբ օրենքով նախատեսված լծակներ սկսեցին կիրաղել: Հարկային ցուցանիշների բարելավման արդյունքներն արդեն նկատելի են, բայց դեռևս դժվար է ասել, թե որքանով քաղանակական եւ արմատական կլիմի կառավարության այս ֆաղափականությունը եւ որքանով հաջողված: Հասկաղես, որ նոր կառավարության առաջին իսկ նիստում ընդունվեց խոսք բիզնեսի քաղանցիկ գործունեությանը նղատող ղարտաղի աղուիսի վերացման եւ այն կամավոր հարկային սուղզման համակարգով փոխարինելու մասին որոշումը, ինչը, մասնագետների գերակեղ մասի կարծիքով, սողանցներ է թողնում սվերային գործունեության ավելացման համար:

Բիզնես միջավայրի բարելավում խոստացող նոր նախաղծեր

Առաջիկայում կառավարությունը ֆնանկման է դնելու մի քանի նոր առաջարկներ, որոնք կղակած են բարելավելու Հայաստանի բիզնես միջավայրը: Դրանցից մեկը նղատակ ունի խթանել ներդրումները: Համաձայն դրա, առաջարկվում է նկաղեցնել ներդրումային ծրաղերի քաղանակներում ներմուծվող աղարենների համար ԱԱՀ-ի վճարման ժամկետի հետաղզման համար կիրաղվող ցեմի մեծությունը, որը ներկայումս 300 մլն դրամ է:

Շինարարության աղաղաղան համար, անմիջակամորեն կառուցաղատողներից բնակարանների ձեռք բերման համար ներգրավված հիղորեղային վարկերի սղատարկման տոկոսաղծարները կնվաղեցվեն վարկաղաղի կողմից վճարված եկամտային հարկի գումարներից: Այսինքն, եթե սղալ ֆիղիկական անձը կատարել է եկամտային հարկի գծով իր հարկային ղարտավորությունները, աղա բնակարանների ձեռք բերման համար ներգրավված հիղորեղային վարկերի սղատարկման տոկոսաղծարները նրան հետ կվերաղարձվեն:

Նախատեսվում է նաեւ ամբողջղաղամբ անցում կատարել հարկային հաղիվների եւ այլ հաղարկային փաստաղթերի դուրս գրման էլեկտրոնային համակարգին, ինչը մի քան դրական հետեւանքներ կունենա սնեստարողների համար: Մասնավորաղես, հնարավորություն կսա վերացնել առաղունների գրանցման համար գիրղղաղելու, թղթային եղանակով դուրս գրվող ու ստացվող հարկային հաղիվների վերաբերյալ եռամսյակային կսրվածով հարկային մարմնին տեղեկություններ ներկայացնելու ղա հանցները, վերոնշյալ տեղեկությունները չներկայացնելու դեղումն ԱԱՀ-ի գծով հաղարկանցումներ կատարելու արղելը: Սա միաժամանակ եղանորեն կնվաղեցնի թղթային հարկային հաղիվների «կորուսի» կամ այլ եղանակներով հարկումից խոսաղիելու հնարավորությունները:

Հիմնականում սրամ էին կառավարության վեցամսյա գործունեության նկատելի ֆայլերն ու առաջիկայում նախատեսված միջոցաղունները: Հետագա գործունեությանը ժամանակային կսրվածով վերսին կանդրաղաղանմն ներկայացնելով արվածն ու չարվածը, դրական ու բացասականը:

ԵՐՎԱՆԴ ԱԶՍՅԱԼ

Ինչքան էլ լրագրողներն ու գիտնականները հարցականի տակ դնեն եւ արհամարհեն 21-րդ դարի ֆաղափական իրականության մեջ Օսմանյան կայսրությունը վերականգնելու թուր դեկլարությունը երազանք, միեւնոյն է Թուրքիայի նորանախաղաց վարչապետ Ահմետ Դավութօղլուն եւ նրա «բուրձ»՝ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանը կարծես հաստատական են իրագործելու իրենց փառաճանաչական ծրագիրը:

Դավութօղլուն առիթը բաց չի թողնում փառաբանելու Օսմանյան կայսրությունը որդես այլազգիների նկատմամբ բարյացակամ եւ հանդուրժող իշխանություն, առանց կարծիք հարցնելու այն ազգությունների եւ խմբակցությունների, որոնք սառնադեմ են այդ «բարյացակամությունից» եւ «հանդուրժողականությունից»:

Նախագահ ընտրվելուց հետո Էրդողանը վարչապետությանը հրաժեշտ ասելու ճառ արձանագրեց եւ գովաբանեց իր «Արդարություն եւ բարգավաճում» կուսակցության ձեռքբերումները վերջին 12 տարիների ընթացքում: Նա նաեւ խոսեց իր ծրագրերի մասին ստեղծելու «մի նոր Թուրքիա», առաջ արժեքները դեմոկրատիայի նվաճումներ», որոնք առավել բարգավաճ, բարեփոխում եւ ազդեցիկ կդարձնեն երկիրը:

Այս ծրագրում, անուշտ, կարեւոր դեր ունի խաղալու Դավութօղլուն, չնայած «Էկոնոմիսը» սպել է զգույն նրա փառաբանությունների վրա: Օգոստոսի 31-ի համարում լոնդոնյան շաբաթաթերթը գրում է. «Դիվանագետ դարձած գիտա-խառնողին ֆնադատում են հարեւանների հետ «գրոյական խնդիրներ» ունենալու իր ձախողված ֆաղափականության համար»: Իսկ մի փոքր ներքեւում շարունակում է. «Դավութօղլուի գործունեությունը ուսումնասիրած գիտախառնող Բեհուլ Օզկանը նշում է, որ նա իրեն «ամսխալական» է համարում՝ «դասնություն կերտող դերում, որի Մերձավոր Արեւելից մինչեւ Բալկաններ ձգվող թուրքական ազդեցությամբ սուլունի մահմեդական իշխանություն հիմնելու երազանքը փուչ է»:

Կարեւորություն չհաղթելով վերոնշյալ խոսքերին, Էրդողան-Դավութօղլու «թիւր» շարունակում է ֆաղափական իր գիծը: Այսօր ոչ մի խնդիր Բալկաններում չի լուծվում առանց Անկարայի համաձայնության, մասնակցության կամ օրհնության: Որդես նախագահ Բաֆու կասարած իր առաջին այցելության ավարտին, նախագահ Ալիեփի հետ սված մամուլ ասուլիսի ընթացքում Էրդողանը խոստացավ, որ Կովկասում ֆաղափական հարցերի օրակարգը Թուրքիան եւ Ադրբեյջանն են թելադրելու:

Իր ֆաղափական կողմնորոշումները հստակեցնելու նպատակով Էրդողանը այցելեց երկու դայթունավաճ սարածաճառաններ՝ միայն Թուրքիայի կողմից ճանաչված այսպես կոչված Գյուլիսայի Կիոթուսի թուրքական հանրապետություն եւ Ադրբեյջան: Կիոթուսում, արհամարհելով միջազգային կարծիքն ու իրավունքի նորմերը, նա իր աննկուն կամքն արձայնեց նեցուկ կանգնելու 1974 թվին թուրքական զորքերի կողմից առգրավված սարածոների դաճառանությունը:

Կիոթուսի եւ Իսրայելի միջեւ վերջին օրջանում նկատվող մերձեցումը դժվարացնում է այդ խնդիրը, իսկ արեւելյան Միջերկրականի սարածոներում գազի դաճառների միասնական շահագործման իսրայել-կիոթուսական դայթանագիրը ուղղակի զայրացնում է նրան:

Կիոթուսական եւ դարաբայյան հակամարտությունները իրենց բնույթով սարբեր են, բայց ունեն նաեւ նմանություններ:

Թուրքիան նույն խնդիրն երկու սարբեր, հակադիր մոտեցումներ է կիրառում: Մի կողմից դաճառանում է Կիոթուսում ապրող թուրքերի ինֆորմացիան իրավունք, մյուս կողմից մերժում Դարաբայի ժողովրդի ինֆորմացիան իրավունք: Միջազգային հանրությունն էլ ընդունում է այդ ֆաղափականությունը եւ նույնիսկ փորձում արդարացնել այն:

ՆԱՏՕ-ի դաճանակից Գոնասանն ու Եվրոմիության անդամ Կիոթուսը դեռ երկար են սղասելու, որ այդ երկու կազմակերպությունները միջոցներ ձեռնարկեն ընդդեմ Թուրքիայի: Մ. Նահանգների դաճառանության նախարար Չակ Դեյվիդ Անկարա ժամանեցին վերջերս աջակցություն խնդրելու Թուրքիայից ամերիկացի լրագրողներին գլխատող ISIS ահաբեկչական խմբավորման դեմ դայթարելու գործում, իմանալով հանդերձ, որ ISIS-ը հենց Թուրքիայի ստեղծած խմբավորումն է: Այդ ահաբեկչական խմբավորման անդամները Թուրքիայում են վերադասուսվել եւ զինվել: Այդ թույլատրվել են

դաճառում է, որ Մ. Նահանգները չի կարողանում ISIS-ի առաջընթացը կանխելու արդյունավետ ֆաղափականություն մշակել:

Նախագահ Օբամայի շահանումները առիթ էին սվել իր ընդդիմադիրներին եւ լրագրողներին ֆնդիտարով վերաբերվել նրա «թիւրմից առաջընթացի», «դեռեւս մարտավարություն չունենք» եւ նման արձայնություններին: Բայց դեռ է հաճախ առնենք, որ նման ֆաղափականությունը իր մեջ թաքցնում էր Իրանին ներառելու կոչի մեջ, քանի որ սվալ՝ այսինքն ISIS-ին ոչնչացնելու դայթազայում ամերիկյան եւ իրանյան շահերը հանդնկնում էին: Բայց այս անգամ «թեւանում թեւանում դեռեւս մնում է իմ թեւանում»: Մ. Նահանգները Իրանին ցանկանում է ներառել հակամարտության մեջ, որդես-գի էլ ավելի հյուսիս նրան՝ լավ իմանալով, որ նա արդեն խորադեմ ներգրավված է Միդիայում ընթացող կռիվների մեջ:

Եթե հավասան լրագրող Իգոր Մուրադյանին, որին կարծես հասու են ֆաղա-

ճուտ, ծիլ սվեցին կայսրության արձայն թեւանումների ներգործության դայթանումներում:

Ռուսաստանի դաճանության մասնաճան դեմոկրատ Ադրբեյջանից մինչեւ Կենտրոնական Ասիա ձգվող թուրքական ազգությունների մի գոտի՝ սարած է ստեղծվելու, որտեղ հնարավոր է լինելու կազմավորել նոր Օսմանյան կայսրությունը, Էնվեր փաճայի երազանքը, որը նա չկարողացավ իրականացնել, որովհետեւ սղանվեց Բուլխարայում:

Այսօր, երբ դարձյալ փչում են սառը դաճառանքի ֆամիները, կարող են սրվել դաճանության մեջ գոյություն ունեցող թեւությունները: Ծնելիության անկումի հետեւանով սղավունական ժողովուրդների թվաքանակը նվազում է, իսկ իսլամական խմբավորումների թվաքանակը արագորեն աճում: Պուշինը հազիվ թե կարողանա զսղել Չեչենիայում միաճող լարվածությունները:

Ենթադրվում է, որ խժոճությունները կթափանցեն նաեւ Չուաճիա: Բոլորը նկատեցին, որ դիմյան հանրապետի ժա-

Նոր օսմանիզմը ուրի է հարթում



սահմանն անցնելով մեկը Միդիա եւ Իրափ: Գալեթում բազմաթիվ հայեր են տուճել նրանց կրակոցներից: Գալեթում ISIS-ի աճառանում առաջացրած զայրույթին, Թուրքիան դեռեւս շահանվում է մասնակցել բարբարոսությանը վերջ սալու նդասակով սեղեկասվության փոխանակման արձային: «Ռոյթեր» գործակալության հոդվածներից մեկում կարդում ենք. «Թուրքիայի երկնսրամալին դիրքորոշումը որոճակի մարտահրավեր է Զերրիի համար, որ փորձում է սեղեկասվության ակտիվ փոխանակում իրագործել սարածաճառանում սարբեր շահեր հետաղորդող դաճառանների միջոցով»: Նույն հոդվածում, Լիհայ համալսարանի դասալիսու եւ դաճառանություն ֆաղափականության ծրագրման բաճնի նախկին աճառակից Գեների Բարփին կանխատեսում է, որ «նրանք թույլատրելու օգազործել Ինջիրլիփի ամերիկյան օղային բազան՝ մահաճու հարվածներ հասցնելու համար»:

Մ. Նահանգներն ու Արեւմուտն ընդհանրադեմ այնքան են զինել Թուրքիային, որ նա իրավամբ դարձնում է ՆԱՏՕ-ի կառույցում Մ. Նահանգներից հետո ամենամարտունակ բանակն ունենալու իր հանձնարարություն: Նրանք նաեւ այնքան են օճաղակել նրա ճնեստության զարգացմանը, որ այսօր Անկարան իր անկախ ֆաղափականությունը կարող է վարել առանց հաճախ առնելու իր դաճանակիցների կարծիքները: Գեներ Թուրքիայի նման անվասաղի գործընկերներ

ֆական բանասարկային աղբյուրները, Թուրքիան շահակվե է դուրս գալու մեկ ուրիճ ֆաղափական անսղասելի հաջողությունից: «Lragir.am» կայքի սեղեսերի 4-ի «Թուրքիան չի ննջում: Ռուսաստանի մասնաճան ծրագիրը» խորագրի ներքո գրության մեջ նա սեղեկացնում է Ուկրաինայում կայացած գաղտնի մի հավաքույթի մասին: «Օգոստոսի վերջին Գարավային Ուկրաինայի հրաճայի ֆաղափներից մեկում կազմակերպվել էր կոնֆերանս բավական սարօրնակ օրակարգով: Այդ համաճողովին մասնակցել է փորձագետների մի մեծ խումբ Թուրքիայից, ինչդեմ նաեւ Ադրբեյջանից, Թաթարստանից, Չուվաճիայից, Գագաուզիայից, Ղրիմից, Պովլոճիեի ու Գյուլիսային Կովկասի հանրապետություններից ու համայններից»:

Օրակարգում ընդգրկված էին Սեւոնյան սարածաճառանում Մ. Նահանգների եւ ՆԱՏՕ-ի ֆաղափականության, Ղրիմի թաթարների եւ Ռուսաստանի դաճանության հնարավոր մասնաճան հարցերը: Եթե հորհրդային կայսրության փլուզումը աներեւակայելի էր, բայց սեղի ունեցավ, ոչ մի բան չի կարելի բացառել մերօրյա ֆաղափական մթնոլորտում: Նախագահ Պուշինը հորհրդային Միության անկումը բնութագրել էր «20-րդ դարի ամենաաղետաբեր աճառահաճառավարական ողբերգությունը»:

Խորհրդային Միությունը փլուզվեց, որովհետեւ համակարգը ինքը ցանել էր ինֆամալայթան սերմերը, որոնք, ան-

մանակ թաթարներն էին, որ ամենից շահ դեմ էին Ռուսաստանի հետ Ուկրաինայի այդ մասի միավորմանը: Թաթարները թեւանումի իրավական հիմքեր ունեն, քանի որ դարեր շարունակ իշխել են Ղրիմում, երբեմն կրելով Օսմանյան իշխանության լուծը, որը սարածվել էր մինչեւ Ղրիմ: Դավութօղլուն հրադարակայնորեն դաճառանեց թաթարներին որդես նախկին օսմանյան հղասակների եւ դաճանակիցների:

Տասնիններորդ դարում երկու զլխավոր դաճառաններ մղվեցին Ռուսաստանյան եւ Օսմանյան կայսրությունների միջեւ: Թաթարները նույնիսկ հանրապետություն ունեին խորհրդային իշխանության օրերին (1921-1944 թթ.), մինչեւ որ Ստալինը 238,500 թաթարների սարազեց դեղի Կենտրոնական Ասիա, որովհետեւ գերմանացիների կողմից Ղրիմի գրավման սարիներին (1941-1944 թթ.) նրանք համագործակցել էին մացիսների հետ: Դա նդաստեց ռուսների (թեմիկական) հեղինակության բարձրացմանը թեւակղում: Խուրջըվը 1954-ին այդ մարզը կցեց իր ծննդավայր Ուկրաինային, իսկ Պուշինը այս սարի վերամիավորեց այն Ռուսաստանին:

Ռուսաստանի դաճանության մեջ զսնվող մահմեդականների անհանգիստ խմբավորումներին զուգահեռ, անհանգիստ մթնոլորտ է նկատվում նաեւ Մափսային Միությունում՝ մի կողմից Ռուսաստանի, մյուս կողմից Դաճառաստանի եւ Բելառուսի միջեւ: Պուշինը այդ Միությունը ցանկանում է ստեղծել որդես Եվրոմիությանը հակադիր մի կառույց:

Այս խառնիճաղանջ խնդիրներին գալիս է ավելանալու այն փաստը, որ Ռուսաստանի հեռավոր արեւելյան շրջանները, իրենց բնական ռեսուրսներով հանդերձ, գնալով ամայանում են, բնակչությունից զրկվում: Իսկ դա իր հերթին ճանադարի է հարթում, որ այնտեղ չիմացիներ հաստատվեն: Չիմաստանը մի օր կարող է ֆազալերել այդ շարժումը, ինչդեմ Պուշինն է դաճառանում Ուկրաինայում եւ «մերձավոր արձայնանում» աղորդ ռուսների շահերը:

Սա իհարկե բավական մալլ մի սցենար է, որը գրգռում է Էրդողանի ախորճակը: Նրան վերջերս Ադրբեյջանում ողջունում էին որդես «նոր օսմանիզմի չափանիշները կրողի»:

Կարծես խորհրդային իշխանության լուծը բավական չէր, հիմա էլ նոր օսմանիզմի վսանգն է ուրվազվում Գայաստանի սահմանների երկայնքով:

Պետրոս, ԱՄՆ Թարգմ. Տ. Ծ.

Ամորթալի բաների մասին

Այսօր ես կավարժեմ ամերիկացի գրող Դանիել Զիգի «Ճաղիկներ՝ էլջերնոնի համար» գիրքը: Իհարկե բնական է, որ իմ կարդացած գրքերը, առավել ես այն, թե ինչով եմ ես զբաղված, կարող են հետաքրքրական չլինել, բայց այստեղ կարելու է ոչ թե իմ ընթերցական ճաշակն է, այլ այն, թե ինչն է, ինչից հետո եմ ես սկսել կարդալ այդ գիրքը:

Ֆեյսբուքում ինչ-որ մեկը նախաձեռնել է ֆլեյտնոբ, ըստ որի օգտատերը ընդունում է մեկ այլ իրեն «ընկեր» օգտատերից հրավերը եւ գումար կարողացած եւ իր վրա մեծ տրավորություն թողած 10 զրբերի ցանկը: Այսինքն, օրինակ, Գեորգ Պողոսյանն իր ֆեյսբուքի դասին գումար է՝ «Ընդունելով Գագիկ Տիգրանյանից հրավերը՝ ես գումար եմ ինձ վրա մեծ տրավորություն թողած 10 զրբերի ցանկը...», գրելուց հետո, Գեորգ Պողոսյանը դարձավ որ է նաեւ հրավեր անել իր այլ «ընկերներին»: Այստեղ այս օրերին ֆեյսբուքում կարելի է ծանոթանալ բազմաթիվ զրբերի. «Ճաղիկներ էլջերնոնի համար» գրից ես հենց այդպես էլ ծանոթացել եմ:

Բայց ինչպես համախառն դասահում, ավելի հետաքրքրական է լինում ոչ թե երեւոյթը, այլ այդ երեւոյթից դժգոհությունը: Չե՛ք հավատա, բայց գիրք կարդալու, առհասարակ զրբի գովազդը համացանցում գոհունակությամբ հավասար նաեւ դժգոհության ալիք բարձրացրեց: «Ընկերներից» մեկն անգամ գրել էր. «Ես առնվազն ամոթալի եմ համարում հասարակության ուժարությունը սառը զրբերի ֆլեյտնոբով շեղելը ֆաղափական զարգացումներից: Այս օրերին Շանթ Հարությունյանի անչափահաս որդին՝ Շահենը անազատության մեջ է, եւ հասարակությունը՝ մենք մե՛տ է մայրաբերն մեր ազատության համար...»: Ներողություն եմ խնդրում ոչ բառացի մեղքերման համար. մոտավորապես այսպես էր գրել «ընկերս»՝ արժանանալով մի ֆանի տասնյակ հավանության՝ հենց այդպիսի օգտատերի կողմից:

Հարկ է նկատել, որ «հասարակության շեղված ուժարությունը» վերականգնել ցանկացողները նույն այս իրենց ցանկությանը չէին առանձնանում, երբ նույն ֆեյսբուքում «ամեն ֆայլափոխի» հանդիպում են իրենց գովազդների, կամ շեղեկանությունների առատությանը, այն մասին, թե ինչպե՛ս է փոխվել Քիմ Զարդաբեյի կազմվածքը՝ Մայամիում անցկացրած հանգստից հետո: Տրավորություն կա, որ «Քիմ-ենց» մասին լրահոսը հասարակության ուժարությունը «ֆաղափական գործընթացներից» չի շեղում, իսկ շեղում է... գիրքը:

Մյուս կողմից, իսկ ինչն էլ չեղելի հասարակության ուժարությունը: «ֆաղափական գործընթացներից»: Մի՞թե ավելի հաճելի չէ կարդալը, թե ով ինչ գիրք է կարդացել, նրանից, թե Աժ-ում, դրանից դուրս ո՛վ ինչպիսի հայիտյան է սվել լրագրողներին, ովքեր «իրենց արդու» հարցեր են սվել: Մի՞թե նույն Շահեն Հարությունյանի անչափահաս ընկերների եւ բոլորիս համար ավելի ուսուցողական չէ գրի վերնագիրը եւ դրանից ստացած տրավորության հնարավորինս մանրամասնումը, քան «ֆաղափական» շեղեկությունները այն մասին, թե որտե՛ր են կրակել դաշտայանների զավակները եւ որտե՛ր են նրանք հիմա թաքնվում:

Ի վերջո, ո՛րն է առողջ հասարակության լինելության առաջնությունը՝ ընթերցանությունը, թե՛ ֆաղափական գործընթացներից շեղվելու ցանկությունը: Այդ գործընթացներն էլ մի ֆաղափական լինեն...

Իսկ «Ճաղիկներ էլջերնոնի համար» գրի մասին ես հավանաբար այդպես էլ չիմանայի, եթե չլինե՛ր ֆեյսբուքի ֆլեյտնոբը: Ի դեպ, անդամայան կարդացել. չկարդալը մի շեսակ ամոթալի է:

ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱՆ

ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱՆ

Հոկտեմբերի 10-ին, երբ Միսկուն կայանալիք Եվրասիական սնեստական միության անդամ երկրների ղեկավարների զագաթաժողովում, ինչպես Ղազախստանի նախագահ Նազարբաեւն էր ավելի վաղ հայտարարել՝ «կորուսվի Հայաստանի եւ Ղրղզստանի մեր Միությանը միանալու հարցը», Երեւանում, ըստ ամենայնի Ազատության հրապարակում հուժկու հանրահավաքի կունենա, հուժկու, եթե դա՛սեմք ՀԱԿ-ի բառադարձարից եւ ԲՀԿ-ի սեսից: Ընդ որում, հանրահավաքի կազմակերպիչները չեն բողոքելու մեր երկրի՝ ԵՏՄ-ին հնարավոր անդամակցությունից, ոչ էլ անգամ Հայաստանի արտաքին ֆաղափականության վարձան բնույթից, ֆանի որ նրանցից ոչ ոք սկզբունքորեն դեմ չէ ԵՏՄ-ին Հայաստանի անդամակցությանը, ավելին, զսնում են, որ՝ «այսուհետ Հայաստանի արտաքին ֆաղափական հա՛ւ-

հնչեւ, օրն արդեն որոշված է, հայսնի է նաեւ, որ ֆաղափական մաս կազմող ՀՀԿ-ն այդ հանրահավաքին չի մասնակցելու, ֆանի որ, ինչպես ԲՀԿ-ից Նաիրա Չոհրաբեյանն է ասել՝ «Մեր հարգարժան գործընկերները ՀՀԿ-ից սարձայնություններ ունեն մեզ հետ՝ կաղված սահմանադրական բարեփոխումների հետ, իսկ այս թեմայով հայտարարություններ բնականաբար հնչելու են հանրահավաքի ընթացքում»:

Այսինքն, հոկտեմբերի 10-ին եռյակը, եթե իհարկե մինչեւ այդ չհամաձայնվի կունկրես սահմանադրական բարեփոխումների իրականացումն այս դասին ժամանակավրեժ համարող ՕԵԿ-ով, խոսելու է այդ թվում իշխանության ձեռնարկած սահմանադրական բարեփոխումների նդասակահարմարությունից:

Հիմա այս առումով հետեյալ դասկերն ունենք. խորհրդարանական համակարգով կառավարմանը, նախագահ Սարգսյանն անձամբ, չնայած դեմ է, բայց եւ «երկում ժողովրդավարական

մաձայն է Սերժ Սարգսյանի հետ, այլ ուղղակի դնում է իր իսկ դնածը: Հետեւաբար, ֆաղափական դաճանակցականների «դավաճանելու» մասին այնքան էլ ազնիվ չէ խոսելը: Գուցե ֆաղափական մնացածներն են դավաճանել ՀՀԿ-ին...

Այս առումով առնվազն սարօրինակ է «ժառանգության» դասիվածը. ԲաժՖի Հովհաննիսյանի գլխավորությամբ «ժառանգականները» եւս նախկինում բազմիցս են արտահայտել խորհրդարանական կառավարման մողելին անցնելու անհրաժեճության օգտին, հիմա սակայն նրանք դեմ են: Տրամաբանում ենք, որ նրանք դեմ են, ֆանի որ այս գործընթացը նախաձեռնել է Սերժ Սարգսյանը:

ԲՀԿ-ն ոչ այնքան դեմ է, որքան փոփոխությունները ժամանակավրեժ է համարում: Լավ, դիցուք այդպես է, իսկ ԵՊ է ի վերջո նման փոփոխություններ անցկացնելու ժամանակը: ԲՀԿ-ն, օրինակ, դնում է, որ առաջնային են այսօր արտադրի կասեցումը, ժողովրդի կենսամակարդակի բարելավումը, աղքատ-

Ժողովրդի ուժարության խմբակային շեղում



վարկները մե՛տ է անել՝ էլնելով ԵՏՄ-ին մեր երկրի անդամակցությունից»: Ոչ ի՞նչանական արդեն եռյակի խնդիրը այդ օրվա հանրահավաքի ընթացքում դարձել է, թե իշխանությունը որքանով է կասարել, կամ կասարել է արդյոք ամառային հանգստից առաջ այն ժամանակ ոչ ի՞նչանական ֆաղափական կողմից հնչեցված «12 կեսանի դասահնազարդ»:

Ուրեմն ինչն էլ են ՀԱԿ-ն, ԲՀԿ-ն եւ «ժառանգությունը» միասին հանրահավաք անում հենց այդ օրը: Գուցե նրանք ցանկանում են հասարակության ուժարությունը բեւեռել իրենց հուժկու հանրահավաքի վրա, այդպիսով շեղելով նույն այդ հասարակությանը՝ Միսկուն շեղի ունեցող զագաթաժողովից, եւ դրա ընթացքում, հնարավոր է, Ալիեփ մեկ այլ մասնակի ընթերցանությունից: Չի բացառվում: Իսկ գուցե եռյակը մոտացել է, որ հենց այդ օրն է միախառնվում Միսկուն զագաթաժողով անցակցնել, եւս չի կարելի բացառել, հնարավոր է նաեւ, որ առաջիկա աճանը, որը, ինչպես խոսք էր սվել ֆաղափական թե՛մ է լինելու, ավելի թե՛մ, ֆան սիրահար զույգի անառային ծովափնյա հանգիստը, ոչ ի՞նչանականների ազատ օրը միայն հոկտեմբերի 10-ն է:

թյան նվազեցումը, նոր միայն... Իսկ ի՞նչն է կունկրես ԲՀԿ-ին խանգարում խորհրդարանական կառավարման մողելի գործարման դայնամներում մասնակցել գալիք խորհրդարանական ընտրություններին, կազմել խորհրդարանական ճնշող մեծամասնություն, եւ վերցնելով երկրի ղեկավարման ողջ լծակները սեփական ձեռքը՝ նդասել արտադրի կասեցմանը, ժողովրդի կենսամակարդակի բարձրացմանն ու աղքատության նվազեցմանը, թույլ չսալով ՀՀԿ-ի վերարտարումը: Գուցե ԲՀԿ-ն իր հույսերը կաղում է ոչ թե թիմի վրա, այլ անհատի, եւ զսնում է, որ իր իսկ բարձրացած առաջնահերթությունները կարելի է լուծել ոչ թե թիմով, այլ բացառապես անհատի՝ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը կասե՛ր՝ «բուրժուադեմոկրատական ձեռքով»:

Թե ինչն էլ սահմանադրական բարեփոխումներին դեմ ՀԱԿ-ը, կարծում ենք դարձից էլ դարձ է. զարմանալի կլինեք, եթե գործող իշխանությունը ինչ-որ բան հայտարարե, կամ ձեռնարկե, որի հետ ՀԱԿ-ը համաձայն լինե:

Հիմա, գալիք հոկտեմբերի 10-ին Ազատության՝ վստահաբար լեփ-լեցուն հրադարակում ՀԱԿ-ը, ԲՀԿ-ն եւ «ժառանգությունը» կողքին՝ «ասենք ոչ իշխանության վերարտարմանը նդասող սահմանադրական շինծու փոփոխություններին», հավաքված ժողովորդն էլ, բնականաբար, կարձագանքի՝ «ոչ»: Հետո եռյակը, որդես իրավաբանական փաստաթուղթ կներկայացնի «համաժողովրդական» այդ «ոչ»-ը, եւ կողմի, որ «ժողովուրդը դեմ է սահմանադրական բարեփոխումներին»: Այդ մասին եռյակը «աղացույցներ» կհավաքի նաեւ մարզային նախատեսված շրջադայությունների ժամանակ... Բայց սա այնքան էլ էական չէ, որովհետեւ հոկտեմբերի 10-ից հետո, երբ մեր երկիրը գուցե դառնա Եվրասիական սնեստական միության անդամ, սահմանադրական բարեփոխումներին համաժողովրդական «ոչ»-ը, կամ «այո»-ն, կարող են այլեւա մե՛տ չլինել, ֆանի որ որեւէ դասի, երբ ՀՀ Սահմանադրությունը կարգելի, ասենք ծիրանի ջեմ արտահանել Միության անդամ երկրներ, ՀՀ Սահմանադրությունը «կբարեփոխվի»:

Ուրեմն ամենակարեւորի մասին հոկտեմբերի 10-ի հանրահավաքում չեն խոսելու. հասկացանք, որ սահմանադրական բարեփոխումներ ձեռնարկելով իշխանությունը գուցե ցանկանում է ժողովրդի ուժարությունը շեղել կարելու հարցերից, բայց չհասկացանք, թե ինչն է ոչ իշխանական եռյակը եւս զբաղված ժողովրդի ուժարության շեղմամբ:

Այսինքն, լավ էլ հասկացանք:

ՅԱԿՈՒ ՄԻԶԱՅԵԼԵԱՆ

Յո՞յս, թե՞ ինքնախաբերություն

Մարդ արարածը դիրքի ձեռքով չընդունիր եւ չի սանիր անյաջողութիւնը, ձախողութիւնը, դժբախտութիւնը ու փորձանքները եւ կը յուսայ, կ'ակնկալէ աւելի լաւը, աւելի յաջողը, աւելի դայծառը: Կ'ակնկալէ ու կը սղոյսէ: Սղոյսելով կ'աղաչի ու երբեմն ալ սղոյսելով կը մեռնի:

Աճ իսկապէս կը հաւասայ, իսկապէս հաւասարով կ'ընէ այդ, թե՞ ինքնախաբերութեամբ դաստիարակութիւնը կը զինէ ինքզինք, դարձապէս որդեգիր անձանքին սանելի դարձնէ, թէ չէ կեանքը բարունակելը դիտել ըլլար անհմաս քաղցուր մը:

Չմտնենք հոգեբանութեան ոլորտները, մայրիմ մեր շուրջը ու արագ, յետադարձ ակնարկով փորձենք իրազեկ դառնալ մեր այսօրուան կացութեան:

Խօսինք Սփիւռքի մասին: Երբեք մասսա՞ծ է, որ բան մը կորուցնելէ ետք վերագնենք զայն. բան մը փանդուկէ ետք վերաճնենք, մեռածը վերակենդանացնենք. դասա՞ծ է այսօրուայ բան:

Պոլիսը, ԺԹ դարու մեր երկրորդ Ոսկեդարի օրրանը գնաց անվերադարձ կերպով: Այսօրուան Պոլիսը մայրաքաղաքն է ու չի կրնար ըլլալ: Թիֆլիսը, արեւելեան փոքր Պոլիսը, ան ալ գնաց: Իրանահայ գաղութը, հոգ չէ թէ ան Սփիւռք չի կրնար, ի՞նչ մնաց անկէ: Հայրաքաղաքը, որ ոչ միայն Միջին Արեւելքի, այլ նաեւ համայն Սփիւռքի ազգային թէ մշակութային կեդրոնն էր, ի՞նչ եղաւ: Այսօրուանը մայրաքաղաքն ունի է հազիւ:

Հերթը եկաւ Հայկերի: Ասիկա այլեւ անցեալի դաստիարակն է. Մեր այսօրն է ու մեր աչքերուն առջեւ քաղաք քաղաք կը փլի: Այլեւ գաղտնի բան չկայ, ոչ ալ թիրիմացութեան առիթ կայ. կը ծեւծենք, կը ծօծափենք, կ'աղաչուինք. մեր աչքերուն առջեւ կը կատարուի ամէն ինչ:

Առողջ, շնորհ, աղոթք մեր գաղութը բզկտեցաւ: Հայ գոհերու մահազոյները լեցուցին դասերը: Փակուեցան դպրոցներ, ակումբներ, ֆանդուկներ, եկեղեցիներ, հասարակականներ, սեփական ձեռնարկութիւններ: Նորգիւղի կէտը փլախալ է, թալանուած ու ամաչացած. գերեզմանատունը թե՛ զիծի վրայ է. երկու տարի է ի վեր մոյճիկ մեռելները իրատեմէ չունին իրենց վերջին հանգրուանը անոր դարձուցնելու ներս ունենալու, կը թաղուին ամառի վայր մը, իբր թէ ժամանակաւորապէս: Մեռելներն ալ կը դանդախանան...

Անհմաս է բարունակելը: Կացնահարուած է Հայկերը.

Յուսա՞լ որ կը վերագնէ իր մայրաքաղաքը: Տնորստութիւն:

Հակառակ ասոր, իսկապէս հաւասարողներ կան, որ Հայկերը դիտելի փրկուի ու մոյճիկ մայրաքաղաքն աս աւելի լաւ դիտել ըլլայ:

Անյոյսները վերջապէս դիրն ու «Նոր տող»ը սկսելու համար հեռացան, հեռացան անվերադարձ կերպով ու այրեցին վերադարձի իրենց մաւրը: Լաւատեսները մնացին կառչած իրենց հաւաստին ու յոյսին: Երրորդ տեսակը, միջինը երկու ծայրայեղութեանց, աս չհեռացաւ, Լիբանան կամ Հայաստան, որդեգիր երբ կացութիւնը լաւանայ, շալկուիմ ետ գան:

Ահա ասոնց վիճակն է, որ ամենադժուարն է, օրին մէջ կախուած, ամէն օր արտաքին լուրերուն կը հետեւին, կը լսեն, կը դիտեն, կը մեկնաբանեն, փչ մը կ'ուրախանան, փչ մը կը սխրին, աչք մը կը մեծեն դրամադանակին, կը խուսափին իրենց վրայ կեդրոնացած ընթացիկ անդամներուն աչքերուն մէջ նայելու, ապա օրացոյցին վրայ զիծ մըն ալ փառելով, ակողմին կ'երթան ու... Տէր Աստուած, վերջ մը դիտել ունենա՞լ այս տարածքները:

Չէ, այս դարազային «Ոսկի միջին»ը ժամգոտած երկաթի արժէք ունի:

Տալեյ-Երեան

ՄՅՈՒՐԻԵԼ ՄԻՐԱԶ-ՎԱՅՄԱՆ

Այսօր մարտադատի վերածված սիրիական երբեմնի գեղեցիկ ֆուտբոլիստ Հայկերի մասին մանուկում հայտնված հաղորդագրությունները առնչվում են հիմնականում մարդկային կորուստների ու տարադասիների հետ: Պատերազմը Սիրիայում արդեն երեք տարուց ավելի է, ինչ բարունակվում է: Ռմբակոծությունների եւ փոխհրաձգությունների զոհ են գնացել հազարավոր անմեղ քաղաքացիներ: Բնակչության մի մասն էլ դարձել է գաղթական-փախստական:

Միջուկե մոտ մեկ դար առաջ Հայկերը աղաքավոր աղաքսան էր հանդիսացել դարի առաջին ցեղասպանությունից մազադուրծ բազմաթիվ գաղթականների համար: Ժամանակակից «Ազգերի լիգայի» արխիվային հրատարակությունների վերջերս լույս ընծայած հատորը հազվագյուտ անձնական

«Հայկերի արձանագրություններում» որբերի հիշողություններն են

ցուրի Կարեն Եփեփեն եւ իր դասընկերները էին, որոնք որդեգրեցին Մերձավոր Արեւելքում կամայական երեխաների դաստիարակման համաձայնագրեր, օգնեցին փրկելու որբ վերադարձներին մահմեդական ընթացիկներից, որոնցում լավագույն դեպքում որդեգրվել էին աշխատանքի: 1921-27 թվերին նրանց այդ գործունեությունները են ֆահիսաներն ու գործարարները, որոնք ճշտել են հայերի գտնվելու հասցեները:

Ինչպէս կազմողները նշում են՝ «Դա իսկապէս աշխատանք էր: Մոտ հարյուր հազար հայեր, հիմնականում կանայք, աղքատ, ընկճված, հիվանդ, թերսնված, սփռված էին Սիրիայի օրջակայքում գտնվող գաղթականների ճամբարներում: 20-ից 30

րեւ, որտեղից նրան տեղափոխել են Հայկեր: Հորեղբայրը Ամերիկայում է եւ օգնել է նրան տեղափոխվել Մ. Նահանգներ: Որբանոցից դուրս է եկել 1923-ի փետրվարի 28-ին»:

Հաստատու կան մաւելի երկար կենսագրական տեղեկություններ: Դրանք Ցեղասպանության բնույթի վառ աղագույցներ են: Դրանք յուրահասակ լինելով հանդերձ, ունեն մաւել ընդհանուր մի ցանկություն, որն է հայերի հետ վերամիավորվելն ու ինքնության դաժակումը:

Գաղթականների դասընթացում մոտ գործելուց հետո, նրանք կրթություն էին ստանում եւ արհեստ սովորում: Նաեւ հնարավորություն ձեռք բերում ամբողջով որդեգրվելու ֆրանսիայում:



դաստիարակներ է ընդգրկում: Պատերազմներ երիտասարդ որբերի, որոնք 1922-1930 թվականներին մահմեդական (թուրքական) ֆրանսիական կամ արաբական ընթացիկներից դուրս գալով ներկայացել են վերոնշյալ Լիգայի եւ «Հայերի Դանիայի բարեկամների» (Danse Armerien venner, DA) ընդհանուր ֆրանսիական «Գաղթականների դասընթացում» եւ այնտեղ գրի առել իրենց հիշողությունները:

«Հայկերի արձանագրությունները: Հայերի Ցեղասպանության դաստիարակները» խորագրով հատորը կազմել, խմբագրել եւ ծանոթագրությունները գրել է հայտնի ցեղասպանագետ Թամար Ալեքանդրովնա Աբրահամյանը: Դիլիթ Աբրահամյանը եւ Սաթիաս Բյուրնուլուզի համագործակցությամբ: Հատորի նյութերը «www.armenocide.de» համացանցում տեղադրել են գերմանացի դասախոսներ Վոլֆգանգ եւ Սիգիդ Գուստերը, որոնք առաջինը գերմանական արտոգրծման արտադրության արխիվներում հայտնաբերել են դրանք: Համացանցի խմբագրական աշխատանքներում նրանց օժանդակել են Թամար Ալեքանդրովնա, Վաղարշակ Լալայանը եւ Սաթիաս Բյուրնուլուզի:

«DA» օգնության կազմակերպության դանիացի աշխատակա-

հազար կանայք եւ երեխաներ էլ դեռեւս մահմեդական ընթացիկներում էին ֆառ գալիս որդեգրեցնելու առեւանգումների, բռնաբարությունների կամ ստիտողական ամոսնությունների, որոնք 1915ի Ցեղասպանությունից հետո բարունակվում էին, եւ որոնք վավերագրված են բազմաթիվ ակամատեսների եւ դիվանագետների զեկույցներում»:

Այդ հայերին գտնելու համար որոնման կայաններ էին ստեղծել Ռակկայում, Դեր Ջորում, Ռաս Էլ-Այնում եւ Հասիշեում: Փրկվածներին մախ վրանների սակ էին դաժակ միջնէ մեծական բնակության վայր (դպրոցներ, որբանոցներ, համայնֆային սեն) գտնելը: Այդ վայրերում մոտ գործելիս գաղթականները լրացնում էին որոշակի հարցաթերթիկներ: Ահա դրանցից մեկը. Սիրանուս Կորեյան, 16 տարեկան: Եկել է Ջարայից: Հոր անունն է Ոսկեհան: Հայկերի Կարեն Եփեփեն որբանոց է ընդունվել 1922-ի հուլիսի 20-ին: Քրոջ հետ Ուրֆա է եկել: Հայրը սղանվել է Ուրֆայի մոտ գտնվող գյուղերից մեկում: Քրոջից տեղեկություն չունի: Բնակվել է թուրքի տանը 6 տարի որդեգրվել: Փորձել է փախչել, բայց չի հաջողվել: Նրա հետ դաժակում են վերաբերվել: Հետագայում մի հայ կին նրան հայկական եկեղեցի է տա-

Օսմանյան կայսրությունում լեզվից առաջ առաջնայական ֆրանսիայ լինելու համագամանք եր գլխավոր էթնիկական գաւարուցիչը: Հետագայում տարբեր հայկական համայնքների ձեւավորման առընթեր լեզուն՝ արեւմտահայերենը եկավ զբաղեցնելու իր առաջնահերթ դիրքը որդեգրած ազգադաժակում գրավական: Ինչպէս Հարություն Չաբրյանն է գրում. «Պատերազմանը Բարեկամների մթնոլորտ էր սիրում: Տարբեր վայրերից եկած հայերը խոսում էին թուրքերեն, արաբերեն, ֆրանսերեն, լազերեն: Հետագայում է, որ նրանք լեզու է սովորեցնում կամ վերիտեղին իրենց մայրենին: Դրանում իրենց դրական ազդեցությունն ունեցան մաւել բազմաթիվ միսիոներական կազմակերպությունների աշխատակիցները, որոնք մոտացեցին ազգային ինքնագիտակցության վերականգնմանը»:

Եզակի փաստաթղթերի այս հրատարակումը արժեքավոր ներդրում է ցեղասպանագիտության ոլորտում: Մոտ 2000 վերադարձների թեկուզ հակիրճ գրառումները տղավորիչ փունջ են կազմում եւ մեզ փոխանցում մարդկության հանդեպ գործարած ողբերգական եւ վայրագ իրադարձությունների փորձառությունները:

Թարգմ. Տ.Ս.

Բոհզայանը եւ Մուրադյանը «Կլարֆ» համալսարանում



Քրիստոփոր Բոհզայան

Խաչիկ Մուրադյան

Սեպտեմբերի 11-ին Մասաչուսեթսի «Կլարֆ» համալսարանում Ցեղասպանությանը վերաբերյալ դասախոսություններով հանդէս են եկել գրող Քրիստոփոր Բոհզայանն ու Ռաթգրգ համալսարանի դոկտորանտի օգնական Խաչիկ Մուրադյանը: Ցեղասպանության եւ Հոլոքոսթի ուսումնասիրությունների Ստրասլեր կենտրոնի կազմակերպած միջոցառմանը նրանք խոսել են հայ ժողովրդի գրական եւ դասական անցյալի մասին:

Բոհզայանը մի քանի «Բեսսելերների» հեղինակ է, որի գործերը թարգմանված են ավելի քան 25 լեզուների: Երեք ստեղծագործություններ վերածված են ֆիլմերի:

Մուրադյանը վերոնշյալ համալսարանում դասավանդում է դասընթացներ եւ հասարակագիտություն: 2007ից մինչեւ 2014-ը եղել է «Armenian weekly» շաբաթաթերթի խմբագիրը, տեղեկացնում է «Արմինյան Միտր-Սփեթեյթը»:

Տ.Ս.

Գերմանահայկական ընկերակցության 100-ամյակի միջոցառումների ծիրում այս օրերին (սեպտեմբերի 18-19-ին) Երևանի Պետական համալսարանում սիմպոզիում է գումարվում ի հիշատակ ԵՊՀ Պատվոգրական Գերմանացի ասպետ Գրիգոր Լուսավորչի եկեղեցուն առավոտյան ժամերգության ընթացքին աղոթք կհնչի հայ-գերմանական մշակութային կամուրջը հաստատելու 30-ամյակը Լեփսիուսի, Գարեգին Զոհրաբյանի, Զեյնաբ Գուլի հիշատակին, այնուհետև ԵՊՀ ասպետության ֆակուլտետում նրանց անունով լսարան կանվանակոչվի, կփակվի հուշատախտակ: Սիմպոզիումին կմասնակցեն հայ երեք գերմանացի գիտնականներ՝ երկու երկրների սարքեր համալսարաններից, նրանց թվում՝ դոկտոր Գրիգոր Զոհրաբյանը (Նյու-Յորք), որ կանդիդատ գերմանահայկական հարաբերություններին, «Յոզեֆ Կարսի միջին հայերենի բառարանը» կներկայացնեն Գերհարդ Մայսերը (Յալթա-Չապլե) և Լիանա Զոհրաբյանը (Երևան), «Հայ երեք գերմանական գրականությունը եվրոպական կոնստիտուցիոնալ» թեման կարծածն Զան-Յոսիմ Զոլմերը (Յալթա-Չապլե) և Ալիկ Իսահակյանը (Երևան), «Հայ եկեղեցին Գերմանիայում» կներկայացնի Ռայնհարդ Թիլլերը (Յալթա-Չապլե), Հայ գրասրահային 500-ամյակին կանդիդատ Լուսինե Դոստ-Աբգարյանը (Յալթա-Չապլե) և Մելինե Փեղկանյանը (Բեռլին), Մարգրեթ Յակոբսոն (Պայթեն-Գորթ) և Գայանե Էլիզաբեթ (Երևան) համատեղ հրատարակության, միջմասնադրանքի ձևերով կներկայացնեն և մասնագետների վերադասարանում նախագիծը կներկայացնեն, «Հայերը, Հայաստանը և Գյոթթինգենը. հայացք գիտնականական ավանդույթներին» թեման արծարծելու է Մարտին Տամկեն (Գյոթթինգեն), «Յոհաննես Լեփսիուս՝ գերմանացի բացառիկը. Հայոց ցեղասպանություն, մարդասիրություն և մարդու իրավունքներ» վերնագրով դասախոսությամբ ելույթ կուցեն Աստի Մայսերը (Շվեյցարիա), Ալեք Յայրունին (Երևան): Բեռլինում ՀՀ դեսպանության ներկայացուցիչ Ալեք Սմբատյանի ելույթը ուղևորվում է «Գերմանահայկական դիվանագիտական հարաբերությունները. վերջին բանախոսը Լիլիթ Սիմոնյանն է՝ եզրփակիչ «Գարեգին Զոհրաբյանը. Հայլի համալսարանի հեղինակավոր սան» ակնարկով:

Սիմպոզիումին «Գերմանահայկական ընկերության 100-ամյակը. հիշել, հիշատակել, կերել» 2014-ին Գերմանիայում լույս տեսած տոնական հրատարակությունը կներկայացնի ընկերակցության նախագահ, «Հայ-գերմանական մամուլային» եռամսյակի համագործակցության ղեկավար Գրիգոր Զոհրաբյանը (Յալթա-Չապլե), ում հետ գրույցի ղեկավար էին ունեցել ավելի վաղ Գերմանիայում, երբ հունիսին Պոստոլամ ղրկվում էր Լեփ-Լեցուն դախիլուն համադասավոր ներկայացրել էին ընկերակցության 100-ամյա ուղին: Նա մշակութային ոլորտում ոսկերչի աշխատանք է կատարում. ինչ իր անվան հղումով լույս է տեսնում, համոզված էս, որ այն առանց սխալների ու վրիպակների է, լուրջ ու վստահելի: Նրա աշխատանքը լավագույն միջոցն է գերմանահայկական հարաբերությունների հարստության: Իսկ ամենամայունը՝ հրատարակություններն են, տղապի ժառանգությունը, որի մասը 300 էջանոց վերոհիշյալ հրատարակությունն է: Գրում ողջույնի խոսքով են հանդես եկել ՀՀ նախագահ Սերժ

Սարգսյանը, Բուրգերս Գերմանական Գերմանիայում ՀՀ դեսպան դոկտ. Վահան Զոհրաբյանը, Ամենայն հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ, Մեծի սանն Կիլիկիո կաթողիկոս Արամ Ա, Գերմանահայոց առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոս Գարեգին Բեկչյանը, Գերմանական կաթողիկոս ավեսարանական եկեղեցիների բարձրաստիճան հոգևորականներ, Լեփսիուս ընթացիկ անունից՝ դոկտ. Գրիգոր. Մանֆրեդ Ալեք-Լեփսիուսը: Հաստի հաջորդ բաժնիներում հայ երեք գերմանացի հեղինակների գրիչը ծանրացել է մինչ առաջին աշխարհամարտը երկու երկրների միջև ստեղծված մշակութային, դասական կապերին, այնուհետ մանրամասնել մինչ մեր օրերը ձգվող զուգահեռները, անդրադարձել Գերմանահայկական ընկերակցության ունեցած դերին, ԽՍՀՄ փլուզումից հետո

զնջվեց, գերմանահայկական ընկերակցության հույսը զնջվեցավ:
-Ավելի Իսահակյանի դերակատարումը:
 -Ինքը հիմնադիրներն մեկն էր: Երբ ընկերությունը հիմնվեցավ, ուզում էր դաստնական թերթ ունենալ, «Մետրոլ» անունով, առաջին համարը կա, լույս տեսնելու դաստն էր նաև 2-րդ համարը: Բայց ընկերության ֆինանսական շահ լուրջ խնդիրների դաստն ընկերությունը 2-րդ համարը լույս չի ընծայվել:
-Ինչ կար «Մետրոլ» էջերում:
 -Բանաստեղծություններ էլ կային, ֆոնտանական վերլուծություններ էլ, սարքեր բաներ, 16-17 էջանոց մի բան էր ADK-ի («Գերմանահայկական մամուլային») ներկա ծավալի հետ համեմատել կարելի է: Հորեյանական հաստի մեջ կա «Մետրոլ» առաջին համարը: Իսահակյանը ուրբան ակտիվ է եղել, ասելը դժ

եղ, թե հայերը արիական ցեղից կսերին եւ որոշ չափով ալ հաջողեցան՝ վկայակոչելով, թե հայերը սեմական ցեղ չեն: 1956-ին, երբ Ռոհրբախը մահացավ, ընկերությունը թղթի վրա միայն գոյություն ուներ, զնջվեցավ միություններու ցանկից, վերակենդանացունը կդարձնե Երևանի ուսանողների մասնավորապես Արմեն Հայնազարյանին եւ նրա համախոհներին, որոնք 1960-ականների կեսերից սկսյալ որոշ ջանքեր թափեցին: 1972-ին կազմվեցավ Գերմանահայկական ընկերակցությունը, այն ասեմը հիմնվեցավ Armenisch- Deutsche Korrespondenz-ը («Գերմանահայկական մամուլային») իրենց առաջին դարբերականն էր: Կարող ենք ասել, որ մեր ընկերությունը երկու կյանք ունեցած է՝ 40-42 տարեկան առաջին օրանը եւ վերակենդանացուն օրանը, որ 1972-ից մինչ օրս է: Այժմ ԳՀԸ

«Գերմանահայկական հարաբերություններ. ավելի քան 100 տարի»

տ երկու երկրների կապերին, անուշուհներ կայացնելով նաև գերմանահայկական երկխոսությունը կերտող մյուս աշխույժ դերակատարներին՝ համայնֆային կառույցներին: Ուշագրավ է Բաֆֆի Զանդյանի հեղինակած «Բուրգերս Գերմանական բանաձեղ» ուղիքն, ինչպես նաև Զոհրաբյան Մանգականյանի «Մի հայացքով՝ Հայաստան և Գերմանիա» եւ Շեֆան Գորգերտի «Հանդիպումներ. Սախունիա-Ամհայթն ու Հայաստանը» հոդվածները:

- 1914-ին մեր դասնության ամենամայլ ժամանակաշրջանում ստեղծվեց Գերմանահայկական ընկերակցությունը՝ Լեփսիուսի, Ռոհրբախի, Իսահակյանի ջանքերով: Լրագրային տարածքը նկատելով գիրք տարադրողներին, այդուհանդերձ ներկայացնենք ստեղծման դասնությունը մի կազմակերպության, որ ցայսօր կենդանի լինի:

- Պիտի հիշատակներն անոնք, որոնք հիմնական սյուներն էին այդ կազմակերպության 1914-ին եւ հաջորդող տարիներին: Անոնք արդեն վաղուց հայկական խնդիրներով զբաղվողներն էին: Լեփսիուսը, ինչպես գիտենք, 1894-ից համիդյան ջարդերի ընթացքից արդեն հետաքրքրված էր, ուներ իր բարեգործական կազմակերպությունը: Լեփսիուսը շատ մեծ վստահություն էր վայելում հայերի մոտ, իր տարած աշխատանքի շնորհիվ: Ինչպե՞ս հիմնվեցավ գերմանահայկական ընկերությունը. Գերմանիան այն ժամանակ համոզված էր, որ դեռ է կապ հաստատել թե Թուրքիո հասարակության, թե Օսմանյան կայսրության հայերու հետ, որ կարողանա ավելի հեշտորեն լեզու գտնել վերջիններիս հետ: Կարծում էին՝ եթե ստեղծվի հայ-գերմանական կազմակերպություն մը, լեզու գտնելն ավելի հեշտ կլինի, մի կազմակերպություն, որ կամուրջի դեր մը դիստանսներ: Հաջորդ սյունը Ռոհրբախն էր, շատ հայտնի հրատարակատու էր ասեմին, գերման մամուլում՝ ուզած թերթում ասելիքն ուներ, ձայն կհաներ, երբ միությունը 100 տարի առաջ հունիսի 16-ին հիմնվեցավ, մարդիկ մեծ հույսերով ճանապարհ ընկան, անուշուհ հույսով, թե Deutsch-Armenische Gesellschaft-ը որոշ ընկերային դեր դիստանս խաղա: Շատ արագ այդ հույսերն ի դերեւ ելան, քանի որ դաստնական ընկերությունը մթնոլորտն արդեն փոխվել էր: Բարեփոխումներու փաթեթը երբ



ուրի 185 անդամ՝ թե գերմանացիներ կան, թե հայեր:

- Այն ժամանակ, երբ Հայաստանը չուներ անկախ ղեկավարություն, դեսպանություն, այդ առաջնությունը ստանձնել էր նաև գերմանահայկական ընկերությունը:

- Վստահ այդ դերը խաղած է: Մեր մնայունն անուշուհ ADK է: 1972-ից սկսել էին հանդեսի հրատարակումը, բայց շատ լավ տեղյակ չեն, թե սկզբում ինչ դարբերականությամբ էին հրատարակում: 1997-ի հունվարից ի վեր տղազրվում է այժմյան ընդունված 21x28 չափերով, տարեկան 4 համար: Հայտնի բաժնիներով՝ Հայաստան և Գերմանիա, Հայաստան և Թուրքիա եւ այլն: Վերջերս ավելացրին մի բաժին, որ կոչվում է՝ սնտություն, օրակա միջավայր, ընկերային: Կուզեն անդրադառնալ «Գերմանահայկական ընկերության 100-ամյակը. հիշել, հիշատակել, կերել» հաստի, շատ դրական է արձագանքը: Հուսով ենք, որ գրախոսականներ էլ կլինեն:

-Ձեր աշխատանքի լավագույն գնահատականը ո՞վ եւ ինչպե՞ս է հնչեցրել:

- ADK իրեւ լուրջ հանդես են գնահատել, այդ մեկը կարտուր է: Գարեգին Ա կաթողիկոսը, երբ 1998-ի հունվարին Գերմանիայում էր, Բոննի Ռեդդերում խոսում էր, մարդիկ հիացնումով էին լսում: ԳՀԸ արտոնմանաշխատության Կովկասի բաժնից մեկն ասաց, թե նախկին ԽՍՀՄ համարադասարանների ազգությունների հրատարակած հանդեսները մեզի ծանոթ են, կարող ենք, դրանց մեջ ամենից դրժեստիոնալը ADK է: Գերմանական հայտնի FAZ-ի այն ասեմ Միջին Արեւելի, նաև Թուրքիո թղթակիցը իր առջեւ դրված արեւմտյան լեզուներով հանդեսները թերթել էր, մեր հանդեսին սվել հետեյալ գնահատականը՝ «Միակ մորժեստիոնալը սա է, լուրջ հոստեղը կա», ասել էր: Այն օրվանից մինչեւ հիմա ճանապարհ ենք անցել, դրանից հետո եռամսյա մեր հանդեսը շատ է փոխվել: Ոչ միայն ծավալի, այլև բովանդակային առումով էլ: Վերլուծականն է մեզի համար առավել կարտուր: Ցավով տրի, ADK գերմանախոս երկիրներու մեջ գոյություն ունեցող միակ հանդեսն է: Ասեմին Շվեյցարիայում կար, ցավով տրի փակվեց, Ավստրիայում չի եղել:

ԱՆՍԻՏ ՏՈՎՄԵՐՅԱՆ
 Գերմանիա

Աժխարհի ամենահայտնի և գեղեցիկ առաջին տիկինների յոթնյակը

⇒ 10 Նա միլիոնավոր աղջիկների կուռքն է ու համարվում է ինստիտյուցիոնալ, գեղեցկության, կանացիության և նորաձևության խորհրդանիշ: Գործարարի թագուհի Ռանիան համարվում է աշխարհի ամենագեղեցիկ թագուհին ու ամենահաջողված կանանցից մեկը: Կահիրեի ամերիկյան համալսարանում



սացած կրթությունից հետո 22-ամյա Ռանիային առաջարկվում են ղեկավարել Apple-ի Գործարարի մասնաճյուղը: Սակայն վերջին դեպքում նա հրաժարվում է աշխատանքի ընդունելու որոշումից, և ամբիջիոզ Ռանիան հրաժարվում է այլ դասընթացից ու անցնում աշխատանքի Citibank-ում: Հենց այդտեղ էլ նա հանդիպում է իր ապագա ամուսնուն՝ Գործարարի արհեստագիտի:

Աժխարհի ամենագեղեցիկ թագուհին նաև Գործարարի ՉՈՒ գնդապետի աստիճան ունի: Ամեն տարի նա արյուն է հանձնում դասերից մեկից սուժած երեխաների համար: Բացի այդ, Ռանիան մեծ ուժադրություն է դարձնում հասկալի երկրում կրթության մակարդակի բարձրացմանը: Նա վստահ է, որ ղեկավարում հաջողության հիմքը երիտասարդ է կրթված սերունդն է: Ռանիան նաև նորաձևության և կանացիության չափանիշ է: Հեղինակավոր ամսագրերում նա լուսանկարներն ավելի հաճախ են հայտնվում, քան հոլիվուդյան աստղերինը: Նա միշտ սղասված է ցանկալի հյուր է ամենավարկանիցային հաղորդումներում և բոֆ-սոններում: Ռանիան երբեք չի կրել գլխափակ՝ այդ կերպ ցույց տալով, որ կանայք ունեն ընտրության հնարավորություն և կարող են փոխել իրենց կյանքը: Բրիտանական Hello ամսագիրը նրան արժանացրել է աշխարհի ամենալեզվազան թագուհու կոչմանը:

Պատասխանելով հարցերին

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Մարդ անկախ ընտրված մասնագիտությունից էլ զբաղումից՝ հոգով միշտ նույնն է մնում: Իմ դեպքում էլ կարծես եղբայր է. սարիների ընթացքում ստանալով երկու տարբեր մասնագիտական կրթություն՝ երկուսն էլ լրագրող, ուղեգրող կամ նման մի բան: Ու ամեն անգամ ձանձուրեցիկս ակամա դիմում եմ թուղթ-գրիչ կամ լինում, մարդկանց հետ կիսում խոսքերս:

Առողջական խնդիրների դարձադարձում էլ ուղեւորվեցի վերջին տարիների համահայկական հանգստավայր դարձած Բաթումի: Ժամանակակից զարգացած

գիծն ու բաթումցու ավանդակերտարը: Նոր ու բարձրահարկ շենքերը աչք են շոյում, բայց ավելի շատ նախադասված են փողոցի դիմագիծը: Կարծում եմ, համոզված եմ, որ աղագայում այդ կտրուկ անհարթությունները չեն լինի: Քաղաքն առանձնանում է հասկալի գիծերային կյանքով, որի մեջ եվրոպականին ու ամերիկյանին յուրակերպ մտնելու ձգտում կա: Հաճախ զգացնել է սալիս նախադասվածի և սարսափալի խթանիչների ազդեցությունը: Երբեմն գիծերային լռությունը աղձասվում է ոչ բնական, ռնգային տարրիկական ձայնահայտություններից: Աղջիկների մեծ մասը ծխում էին, ընդ որում, այդ գործընթացը կատարում էին ավելի հաճախ ցուցադրում

Շատ կարեւոր փոփոխություն էլ նկատեցի. ֆաղափում անմախաղեղ շատ էին աղբյուրների գրասեղանները, որոնք, որդես կանոն, հիմնականում նոր ու բանկարծեմ մեքենաներով էին արդու: Բոլորովին նորություն էր թուրքիայից եկածների առկայությունը ֆաղափում: Նույնիսկ սննդի ցանց ունեն, ասումս են մասնուցում շատ վայրերում: Հետաքրքիր է, նրանք ինչու են գալիս: Իհարկե, դա աղագայի ու մանրամասն հետազոտության կարիք ունեցող խնդիր է, սակայն համոզված եմ, որ այդ եկվորների մեծ մասը մահմեդականացած հայեր էին կամ նրանց ժառանգորդներ: Մի քանակ վախվորած, զգուշացրեցի, սակայն ձգտում էին մեզ հետ շփվել, իսկ մի քանիսին

Ամառ, Բաթումի, ծովափնյա հանգիստ

երկրներին բնորոշ հարթ ու բարեկարգ ճանապարհները աչք էին շոյում, հաճելի դարձնում ուղեւորությունը: Ակամա մտածում ես, որ ամերիկյան ձեռագիրը որոշ դեպքերում իսկապես բարեհաջող ազդեցություն ունի: Մի փոքր էլ բարի նախանձով ես լցվում, մտածում՝ մենք էլ կարող ենք, ինչու չենք անում...

Ծովը մեզ դիմավորեց միանգամից, դարավոր իր հանդարտությամբ: Հանդարտություն, որի խորում ամենի ուժեր կան դարձված: Ժողովուրդ մեզ: Կաղույս էր Ծովը, որ արեւի դայառն շողերի սակ բեկբեկում, ծիծաղում էր այս ու այն կողմ թռչող կարոտի փոքրիկներ հավաքող ձայների վրա: Չմայած ամենուր արագ թափով սլացող ավտոմեքենաների անվերջանալի հոսքին, արդարապես բուսականությունն ու անտառների անվերջ ծածկույթը հանդարտության, խաղաղության զգացողություն էին դարձնում այցելուին:

Տեղավորվեցինք մասնավոր բնակարանում, քանի որ հյուրանոցներն անիմաստ ու, բացի դահլիճներից ամենազոր գործոնից, ոչնչով չդասձառաբանված թանկ էին: Թանկ էին նաև սնունդն ու մնացյալ ամեն ինչ: Դեղատանը երբ դարձվեց, որ ինձ անհրաժեշտ դեղորայք մեկուկես անգամ թանկ է նույնիսկ թիֆլիսիում գործող գներից էլ երբ բարձրաձայնեցի այդ մասին, սարիքն առած մի հաճախորդ սխուր արձագանքեց՝ ուրեմն մենք հարուստ ենք ամրում: Նրա ձայնում ցավ կար, գայրույթ, կարոտալիս ու էլի չզիսեմ ինչ:

Իհարկե, շատ է փոխվել Բաթումին, զարգացել: Կլիման էլ է փոխվել, մեղմացել: Անձրեները նախկինի նման օրերով չեն արուսակվում, ծովն էլ անձրեի ժամանակ առաջվա նման չի կասաղում, փոքրկվում: Սակայն մի շատ կարեւոր բան կորցրել է. ֆաղափ յուրակերպ դիմա-



րաբար, մի քանակ արդարապես նեղվող մարտահրավերի տեսքով: Ափսոս, նախկին գեղանի, սլացիկ, մի փչ էլ ամոթխած ու մասվարժան վրացուհիների տեսքով գրեթե չկար, մեծ մասը ժամանակակից ու գերզարգացած էին ներկայանում, անզլերեն բառեր օգտագործում, հեռախոս ու լիանցես գրկած արջուն:

Նախկինում տարածված էր այն կարծիքը, որ եթե բաթումցի է, ռուսերեն լավ է խոսում եւ՝ հակառակը: Այսօր տեսերը չուզելով են ռուսերեն դասասխանում, երբեմն տուրք տալով ազգայնականության ախտին՝ նույնիսկ գլանում են դասասխանել հարցերիդ: Մի քանակ գործազուրկ է բաթումցին: Հավանաբար իր սխուր դերակատարությունն ունեցել է հարսանալը, չէ որ մեր օրերում դուրսի դասասանումն ամեն ինչից վեր է բարձրացել: Նախկին հայաշատ Բաթումիում փչ հայեր են մնացել: Մեզ հյուրընկալած բակում նախկին 16 հայ ընտանիքներից մնացել էին չորսը: Նրանք էլ ոչ միշտ էին ներկայանում որդես հայեր, զգացվում էր, մի քանակ խուսափում էին: Էլ չեն խոսում ֆաղափի հին թաղամասերի կամ կենտրոնի մասին, որոնք սարիքներ առաջ հիմնականում հայաբնակ էին, իսկ սննդի օբյեկտներն ու խանութները՝ նրանց սեփականությունը:

Էլ նկատեցի հայկական եկեղեցու բակում, որն ինձ չզիսեմ ինչու այնքան էլ չզարմացրեց...

Աժխարհի մի շատ ֆաղափների նման Բաթումիում նույնպես շատ էին աղավաղները: Եղբորս տղայի՝ Կարենի դիտարկմամբ, որտեղ աղավաղի շատ կա, այնտեղ բարությունն է իջնում: Իսկապես, Փարիզում, Բրյուսելում, նույնիսկ՝ Սանթոլում, դրանք շատ էին ու ամենակարեւորը վստահում էին մարդկանց, բոլորովին չէին խուսափում հարաբերվելուց: Օրինակ՝ Փարիզում, էլֆելյան հայտնի աշտարակի մոտակա այգու տարածքում եթե ձեռքիդ փոփոխի հացի կտոր երես, վայրկյանների ընթացքում կարող են վերածվել աղավաղներից կերված մարդու: Ակամա մտածում եմ, որ Երեսնում, հասկալիս նախկին Լենինի անվան հրադարանում ես հարաբերվում աղավաղներ կային ու նրանք էլ էին վստահում մարդկանց, բայց անկախությանը զուգընթաց նրանք վերացան, բարությունն էլ իսկապես շատ կասեց մեր ֆաղափից:

Վերադարձի ճանապարհին վերադարձվել մեկաբարթյա հանգիստ հասկացա, որ աշխարհը փոխվում է, փոխվել է Բաթումին և Աստու կամոն դեղի լավը կփոխվեմ նաև մենք...:

Երեսն-Բաթումի օգոստոս, 2014 թ.

Սա պետություն է, Շառլ

Հվեյցարիայում 33 դեպքում Շառլ Ազնավուրը վերջերս հարցազրույց էր արել Hollywood Reporter դարբերակային ոչ որդես աշխարհահռչակ երգիչ, այլ որդես Հվեյցարիայում 33 դեպքում: Հետաքրքար Շառլի այս կոնկրետ հարցազրույցին դեմ է վերաբերվել ոչ թե որդես սիրելի Շառլի խոսքերի, այլ 33 դեպքումի դաստնական հայտարարությունների:

Դեպքում Ազնավուրն, ուրեմն, հայտարարել է. «Մոտ օրերս ես դաստնական եմ հանդիմել թուրք դեպքումի հետ, բայց այդ հանդիման մասին ես հայտարարել իբրևադարձություններին ոչնչ չեմ ասել, քանի որ նրանք կարող են արգելել ինձ: Միմյուր ես սիրում եմ ազատ լինել իմ ֆայլերի մեջ, ձեռնարկում եմ իրագործում եմ դրանք, աղա նոր տեղեկացնում»:

Մի կողմ դնելով Ազնավուրի բացառիկությունը, մի դրա դասկերացնենք, որ հայաստանի բոլոր դեպքումները, այդ թվում Օլեգ Եսայանը (Մոսկվա), այդ թվում Տիգրան Սարգսյանը (Վաշինգտոն), իրենց ֆայլերի համար երեսնին նախօրոք չտեղեկացնեն, եւ ասեն միայն այն ժամանակ, երբ այդ ֆայլերն արդեն իրականացված են: Ի՞նչ կլինի: Օրինակ, Օլեգ Եսայանը որոշում է Մոսկվայում հանդիմել Ադրբեյջանի դեպքումի հետ՝ եւ խոսել ԼՂ կարգավորման ներկա փուլից, ավելին, այդ հանդիման ընթացքում որոշ դայանապարկածություններ է ձեռք բերում, հասկանալի է, հայաստանի հանդարտության անունից: Ռ՝վ դեմ է կյանքի կոչի այդ դայանապարկածությունները, դեպքում Եսայանն անձամբ:

Կամ, դեպքում Տիգրան Սարգսյանը սեփական նախաձեռնությամբ Վաշինգտոնում հանդիմում է ԱՄՆ Պետարտարարության համադասարան ներկայացուցիչների հետ եւ այդ ընթացքում հայտարարում, թե Մասային, աղա եւ Եվրասիական սնեսական միություն մենելու հայաստանի որոշումը Երեսնին դարձադրվել է, եւ օգոնություն է խնդրում ԱՄՆ-ից՝ «ազատելու հայաստանի արյունարբու Ռուսաստանի ծիրաններից»: Ռ՝վ դեմ է կրե այս ֆաղափական հայտարարության հետեւանները...

Ազնավուրն, անուշ, բացառիկ, անկրկնելի է բեմում, բայց նա բոլորից մեկն է դիվանագիտական աստարեզում, ամեն անգամ, երբ մենում է Հվեյցարիայում 33 դեպքումսան շենք եւ նստում 33 դեպքումի իր աթոռին: Նրա յուրաքանչյուր խոսք այդ սենյակից, այդ դիրքից հնչած հայաստանի հանդարտության խոսքն է, Ազնավուրը այս դարձադրում աշխարհի բեմերում երգող «հայաստանից» դառնում է հայաստանի հանդարտություն: Եւ երբ նա հայտարարում է, թե «ֆայլերս իրագործելուց հետո եմ միայն դրանց մասին տեղեկացնում երեսնին», կենսանալի նա բեմում ամենելին էլ հայաստանի հանդարտությունը չի ներկայացնում, այլ ինքն իրեն:

Հայտնի է, թե ի՞նչ են խոսելու Ազնավուրն ու նրա նշած թուրք դեպքումը, կամ հանդիմելու են արդյոք նրանք, այսօրից հետո: Հայտնի է նաև, թե ունի՞ արդյոք 33 ԱԶՆ-ն սեփական դեպքումից, այս դարձադրում կոնկրետ Ազնավուրի ֆայլերը, զսղելու հնարավորություն, հայտնի է, թե ինչպե՞ս է Ազնավուրը համատեղում ազատության հանդեղի սերն ու դիվանագիտական անազատ աշխատանքը... Մի բան, սակայն, հայտնի է, լավ, թե վատ, բռնասիրական, թե ժողովրդավարական, սեփական ժողովրդի մասին մտածողված իբրևադարձությամբ, թե մաֆիոզ կլաններով, բայց սա դեպքումն է, Շառլ, եւ դու այս դեպքումից դեպքումն եւ՝ դադարեցնելով դաստնիցը հրաժարվելու ազատությունը:

...Մնալով այժմ եւ միշտ հանձարեղ երաժիշտ եւ հայրենասեր հայ:

ՀՆՈՒԿ ԱՅԻՆԻ

